

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 30.

Lördagen den 28 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Sedan riksdagens båda kamrar förehåft och godkänt de uti statsutskottets memorial nr 53 punkterna 1 och 2 föreslagna voteringspropositioner rörande två frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning nämligen:

Gemensamma omröstningar.

Första omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 53, punkten 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av herr E. B. Anderssons m. fl. och herr B. Holmgrens m. fl. motioner till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit det i ovanberörda motioner framställda förslaget om anslag för budgetåret 1923—1924 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 74 Ja och 76 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam-

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 30.

Gemensamma maren samtidigt anställd, hade utfallit med . 70 Ja och 39 Nej,
 omröstningar. vadan, då därtill lades andra kammarens
 (Forts.) röster eller 74 Ja och 76 Nej,
 sammanräkningen visade 144 Ja och 115 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 53, punkten 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovanberörda av herr Starbäck m. fl. väckta motion i riksstaten upptager ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar med 2,080,358 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å ovanberörda motion, beslutat att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar med 2,030,358 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 63 Ja och 96 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 56 Ja och 60 Nej,
 vadan, då därtill lades andra kammarens
 röster eller 63 Ja och 96 Nej,
 sammanräkningen visade 119 Ja och 156 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 2.

Herr talmannen gav nu ordet till

Svar å
 interpellation.

Hans excellens herr statsministern **Trygger**, som anförde: Herr talman! Under erinran, bland annat, om den rådande allmänna arbetskonflikten inom järnbruksindustrien med ty åtföljande avstängning från statlig arbetslöshetshjälp samt om riksdagens enligt skrivelse den 13 innevarande april fattade beslut angående viss ändring

i reglerna om sådan avstängning har herr Bernhard Eriksson med kammararens medgivande till mig framställt följande två frågor:

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Har regeringen observerat, att den i samband med lockouten skedda avstängningen från arbetslöshetsunderstöd framkallat bitter nöd inom järnbruksdistriktet?

Har regeringen för avsikt att, t. ex. genom framställning till riksdagen om anslag i sådant syfte, skaffa medel till lindrande av denna nöd åtminstone i så måtto, att de förutvarande avstängda, som efter riksdagens beslut erhålla s. k. friplatser, realiter erhålla denna hjälp retroaktivt?

Till svar å dessa frågor ber jag att få anföra följande.

I anledning av den till innevarande års riksdag den 13 sista februari avlätna propositionen nr 52 angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt beslöt riksdagen enligt skrivelse den 13 april 1923, nr 79, att vid utövändet av den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten skola, utöver förut gällande direktiv, tillämpas de regler för yrkesbestämningen, som angivits i statsutskottets vid skrivelsen fogade utlåtande nr 30. Kungl. Maj:t förordnade därpå den 14 berörda april i överensstämmelse med detta riksdagens beslut.

De sålunda meddelade nya bestämmelserna rörande den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten avse att mildra verkningarna av regeln, att vid allmän arbetskonflikt inom ett fack samtliga de arbetare, som haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack, skola avstängas från såväl kontant understöd som nödhjälpsarbete samt att vid partiell konflikt enahanda åtgärder skola, med visst undantag, vidtagas beträffande vederbörande ort.

Enligt ifrågavarande bestämmelser skall beträffande varje arbetslös, som omhändertagits av arbetslöshetsorgan, anställas en undersökning för fastställande av, huruvida den av honom vid anmälingen till erhållande av arbetslöshetshjälp lämnade yrkesuppgiften fortfarande kan anses riktig. Skulle därvid konstateras, att hans sista mera stadigvarande anställning varit vid arbetsställe, där driften definitivt eller åtminstone för längre tid nedlagts av annan anledning än arbetskonflikt, bör arbetslöshetsorganet betrakta honom såsom icke längre tillhörande yrket. Den yrkesbestämning, som sålunda skett, blir därefter avgörande för hans förhållande till arbetslöshetshjälp. De inom yrket kvarstående få, om yrket prövas lida av kristidsarbetslöshet, fortfarande förmänsställning till erhållande av arbetslöshetshjälp, så länge arbetsfred varar. Inträder åter inom yrket arbetskonflikt, som påkallar avstängning, drabbas de av denna. För de från yrket avskilda upphör den av yrkets krisläge motiverade förmänsställningen, men då de representera ett lokalt överskott på arbetskraft, kunna de få tillträde till friplatser, i regel vid statliga nödhjälpsarbeten. De bliva naturligen oberoende av de avstängningsåtgärder, som vidtagas i anledning av arbetskonflikt inom deras dittillsvarande yrke.

Beträffande järnbruksarbetarna, vilka på grund av rådande allmän konflikt inom facket enligt statens arbetslöshetskommissions

Svar å
interpellation.
(Forts.)

cirkulär den 1 februari 1923 äro avstängda från arbetslöshetshjälp, har emellertid ett särskilt tillvägagångssätt medgivits. Det skall nämligen stå arbetslöshetskommissionen fritt att med ledning av till buds stående uppgifter omedelbart ställa friplatser i erforderligt antal till de lokala arbetslöshetskommittéernas förfogande för att provisoriskt användas för de arbetslösa, vilka i enlighet med nyss angivna grunder prövas tillhöra det lokala arbetskraftsöver-skottet. Det definitiva bestämmandet får sedermera verkställas på grundval av de utredningar, som kommittéerna efter närmare under-sökning hava att ingiva till kommissionen, och de upplysningar, som kommissionen i övrigt kan inhämta.

Dessa bestämmelser skola, enär intet annat blivit stadgat, till-lämpas från och med den 14 innevarande april, då Kungl. Maj:ts beslut i ämnet meddelades. I den mån de friplatser, som tilldelas järnbruksarbetare, avse kontant arbetslöshetsunderstöd, kan detta alltså icke utgå för tid före nämnda dag. Och de järnbruksarbetare, som hänvisas till nödhjälpsarbete, erhålla endast sin avlöning för utfört arbete. Det må emellertid anmärkas, att under riksdagens behandling av ärendet angående de nya bestämmelserna frågan om en retroaktiv tillämpning av desamma varit föremål för beaktande. I detta hänseende tillåter jag mig erinra om följande.

I omförmälda den 13 februari 1923 avgivna proposition nämndes intet om retroaktiv tillämpning av de föreslagna bestämmelserna. En inom andra kammaren väckt motion om sådan tillämpning från den 1 februari 1923 avstyrktes i statsutskottets ovanberörda, den 18 mars 1923 avgivna utlåtande nr 30. I en vid nämnda utlåtande fogad reservation påyrkades däremot, att de i propositionen före-slagna ändrade grunderna för meddelande av arbetslöshetshjälp skulle tillämpas retroaktivt, räknat från och med den 1 februari 1923. Sedermera hemställde statsutskottet i ett med anledning av kamrarnas skiljaktiga mening beslut genom memorial den 22 mars 1923, nr 36, avgivet sammanjämningsförslag, att den i omförmälda motion föreslagna retroaktiviteten skulle räknas från den 1 mars 1923 och att därvid åt den, som enligt de i memorialet förordade grunderna skulle hava ifrågakommit till nödhjälpsarbete, i stället måtte beredas kontant understöd. Detta sammanjämningsförslag antogs av andra kammaren, men avslogs av första kammaren. Under dess behandling i sistnämnda kammare antyddes emellertid av ta-lare, som icke gillade förslaget i övrigt, att billigheten syntes tala för en retroaktiv tillämpning av de bestämmelser, som bleve antagna, och att, om sammanjämningsförslaget fölle, riksdagen borde sättas i tillfälle att särskilt besluta om retroaktiviteten. Vid gemensam votering den 10 april 1923 godtog slutligen riksdagen statsutskot-tets utlåtande nr 30.

Sedan riksdagen sålunda uttalat sig mot en retroaktiv tillämp-nig av de nya bestämmelserna, måste enligt min mening frågan härom anses förfallen. Detta utesluter emellertid icke, att staten på ett särskilt sätt bispringer de arbetslösa järnbruksarbetare, vilka enligt de nya bestämmelserna komma i åtnjutande av arbetslöshets-

hjälp, men under den avsevärda tid, som krävts för tillkomsten av dessa bestämmelser, icke kunnat erhålla sådan hjälp. Tvärtom synas åtskilliga skäl tala för vidtagande av särskilda åtgärder för sådant ändamål, såvitt detta kan ske enligt rimliga grunder och utan alltför stora kostnader för det allmänna.

Till stöd för denna uppfattning kunna främst åberopas humanitära krav. Det lär nämligen vara otvivelaktigt, att nöd råder bland de sedan lång tid arbetslösa järnbruksarbetarna. Detta är ock grunden till den förmånsställning, som riksdagen i överensstämmelse med statsutskottets förslag tillerkänt denna arbetargrupp i fråga om erhållande av friplatser.

Vad angår den långa tid, som direktivfrågans avgörande tog i anspråk, måste visserligen fasthållas, att, enligt vad statsmakterna vid upprepade tillfällen hävdat, de arbetslösa icke gent emot staten äga någon rätt till arbetslöshetshjälp och att förty icke heller den omständigheten, att riksdagens beslut om mildring i direktiven ej kunnat fattas omedelbart, medför rätt till något slags gottöorelse för dem, som under mellantiden enligt de äldre direktiven varit avstängda från arbetslöshetshjälp. Men det torde å andra sidan icke kunna förnekas, att vad som under ärendets behandling förekommit kan hava ingivit de arbetslösa järnbruksarbetarna en förväntan, att de tilltänkta mildringarna i direktiven skulle komma dem till godo avsevärt tidigare än nu blivit fallet. I detta sammanhang må ock nämnas, att enligt inkomna upplysningar vissa kommuner utdelat arbetslöshetsunderstöd åt ifrågavarande från statlig arbetslöshetshjälp avstängda arbetare, möjligen i förhoppning att till täckande av denna utgift erhålla bidrag av statsmedel.

Enligt min mening torde övervägande skäl tala för, att staten bringar hjälp i föreliggande fall.

Hjälpen kan enligt den princip, som legat till grund för riksdagens beslut, endast tillgodokomma sådana arbetslösa järnbruksarbetare, vilka enligt de den 14 april 1923 utfärdade bestämmelserna åtnjuta friplatser (av arbetslöshetskommissionen numera betecknade såsom »arbetssökande järnbruksarbetare»).

Den torde, vare sig friplatsen givits i form av kontant arbetslöshetsunderstöd eller, såsom vanligen lär bli fallet, i form av nödhjulsarbete, böra utgöra ett kontant belopp, motsvarande summan av de understödsbelopp, som den arbetslöse enligt gällande grunder skulle hava uppburit för tiden från och med den 1 mars till och med den 13 april 1923, därest vederbörande kommun då med bidrag av statsmedel idkat verksamhet för beredande av arbetslöshetsunderstöd och den arbetslöse varit i åtnjutande därav; vid beräkning av detta belopp må hänsyn tagas endast till de dagar under nämnda tid, då den arbetslöse saknat arbete.

Därest den arbetslöse ej från vederbörande kommun erhållit något understöd, torde staten böra ensam vidkännas nu angivna belopp. Det finnes emellertid, såsom förut antytts, fall, då kommunen under ifrågavarande tid bistått den arbetslöse antingen med vanligt arbetslöshetsunderstöd eller med understöd i annan form. För så-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

dan händelse är uppenbart, att vad han från kommunen uppburit bör avdragas från det belopp, som enligt nyss angivna grunder eljest tillfallit honom. Beträffande den ersättning, som kommunen då i stället kan hava att uppbära av statsmedel, synas däremot två olika alternativ vara värda närmare övervägande. Enligt det ena skulle kommunen, med hänsyn till den extraordinära beskaffenheten av nu ifrågavarande hjälpverksamhet, av statsmedel uppbära ersättning för allt vad den utgivit. Enligt det andra skulle kommunen, i anslutning till den för arbetslöshetsunderstödsverksamheten gällande principen, uppbära ersättning endast med hälften av vad den utgivit eller, om kommunen under ifrågavarande tid idkat sådan understödsverksamhet och därvid åtnjutit förhöjt statsbidrag, med den sålunda fastställda högre andelen. Givet är, att i intetdera fallet av statsmedel bör utgå mera, än den arbetslöse enligt ovan angivna grunder ägt uppbära, om kommunen ej mellankommit. För valet emellan de två alternativen erfordras utredning, som ännu icke medhunnits.

De för ifrågavarande hjälpverksamhet erforderliga medlen synas bära genom arbetslöshetskommissionen tillhandahållas vederbörande arbetslöshetskommitté, som utdelar hjälpen efter sedvanlig behovsprövning och enligt de närmare bestämmelser, som kommissionen kan finna erforderligt meddela.

Kostnaderna för de nu ifrågasatta åtgärderna torde, även enligt det första av nyss angivna alternativ, icke komma att överstiga 100,000 kronor.

Såsom ovan antytts, är undersökning, särskilt i fråga om de två nyss omförmälda alternativen, ytterligare erforderlig. För dess åstadkommande remitteras ärendet i dag till arbetslöshetskommissionen för avgivande av utlåtande.

På grund av vad sålunda anförts kan jag till svar å interpellantens frågor förklara, att proposition till riksdagen angående åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare är under förberedande och torde komma att före utgången av nästa vecka avlåtats till riksdagen.

Härpå yttrade:

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Jag anhåller, att till hans excellens, herr statsministern få uttala mitt tack för hans svar å min framställda fråga, och jag ber också att samtidigt få uttala min glädje över att de arbetslösa människor, som det här är fråga om, kunna få den hjälp, som är ställd i utsikt. Vi ha ju här fått löfte om en proposition, och det är alldeles givet, att när den propositionen kommer det blir att i första hand pröva propositionens innehåll, och jag vill därför icke i dag ingå i närmare bedömande av densamma. Jag kan emellertid ändå icke uraktlåta att påpeka, att även om propositionen kommer att gå efter rätt så liberala grunder — åtminstone fick jag det intrycket av herr statsministerns förklaring — är det ändå, om jag jämför den hjälp, som ett bifall till

Kungl. Maj:ts förslag av den 13 februari inneburit, endast så, att högst 15 à 20 % av de utestängda kunna få hjälp i denna proposition. Såsom jag nu omnämnt, beräknades, att omkring 4,000 arbetare skulle få en förbättrad ställning. De sista dagarnas notiser i tidningspressen ha meddelat, att det är icke mer än 600 à 700 järnbruksarbetare, som blivit anmälda under den kategori, varom här är fråga. Anledningen varför de krympt så tillsammans beror naturligtvis på en del omständigheter, som jag icke är mäktig att klargöra. Det är uppenbart, att i en del av dessa fack, som det då var fråga om, nu inträtt arbetsfred. Det är vidare uppenbart, att en och annan, som beräknades såsom arbetslös, tillhörande de utestängda, fått arbete sedan. Jag har emellertid den bestämda känslan av att på flera håll, på flera platser bland järnbruken är man rädd för de nya direktiven, så att man icke vågat anmäla dem, som verkligen bort komma ifråga såsom arbetslösa, därför att man är rädd för de i direktiven föreskrivna följdverkningarna av en sådan anmälan. Enligt direktiven skulle dessa järnbruksarbetare icke i fortsättningen kunna få den förmånliga ställning till nödhjulsarbete eller understöd, som de haft förut. Jag har svårt att komma ifrån annat än att på många håll den uppfattningen gör sig gällande, att man därigenom riskerar alltför mycket.

Genom det oerhörda dröjsmålet vid behandlingen i riksdagen av det förslag, som lades fram i februari månad, har vållats oerhört lidande och mycken nöd, som varit onödigt, om propositionens behandling verkställdes skyndsammare och om den bifallits. Nu är det i alla fall med tillfredsställelse, som man hör, att de åtminstone, som enligt riksdagens beslut skulle få hjälp, nu skola få retroaktivt understöd. Nu har herr statsministern påpekat, att det icke är någon retroaktiv hjälp som det är fråga om, utan endast enligt hans och regeringens mening fråga om att lämna något bistånd samt stöd och hjälp åt dem, det här är fråga om, och som svultit och lidit nöd. Ja, det är ju en strid om ord. Jag vill icke nu diskutera den saken. Hade det varit så, att herrarna i statsutskottet och herrarna i kamrarna av samma politiska åskådning som den nuvarande statsministern, velat lägga den meningen på retroaktiviteten, skulle ingen från det håll, som jag representerar, haft ett enda ord däremot. Det var icke alls fråga om det skulle heta retroaktivitet, utan det var fråga om att människorna skulle få hjälp. Herr statsministern får icke förvåna sig över att man känner sig något förvånad över den ställning som regeringen nu intager, och jag säger ännu en gång å de fattigas vägnar, att jag är glad över att de få hjälp, men min förvåning är icke mindre för det. När statsutskottet med sitt svar på Kungl. Maj:ts proposition kom in till riksdagen, var vidhäftad en reservation av samtliga högerrepresentanter. De yrkade en ändring i utskottets motivering. Och denna högerreservation gick ut därpå, att ingen av de i konflikten indragna skulle få räknas såsom f. d. anställd, förrän konflikten var slut. Då gick man så långt på den sidan, så att det icke blott var fråga om att avböja retroaktiviteten utan även att avböja, att dessa människor överhuvud taget skulle få någon hjälp.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Vid behandlingen i kamrarna uppträdde med styrka såväl en av partiets främsta män i första kammaren som ock partiets ledare i andra kammaren och framhöll, att den sammanjämkning, som föreslogs av statsutskottet, var oantaglig bland annat därför, att den gällde retroaktivt från den 1 mars. Det var med styrka, som man hävdade, att den därför var oantaglig.

Ja, nu hör man själv med tillfredsställelse, att regeringen har lagt saken på ett annat sätt. Jag kan för min del icke vara annat än glad över att herr statsministern och hans meningsfränder fått en bättre uppfattning i saken. Det tycks vara så, att man ser en sak ifrån statsministerplatsen icke precis lika som man ser den ifrån kammarplatsen, och det bådär ju gott för framtiden. Jag kan sålunda icke annat än framhålla en förvåning, över vad som förekommit vid denna frågas behandling. Jag har ingenting vidare att tillägga och slutar med att till regeringen och sedan till statsutskottet framställa den önskan, att den proposition, som ställts i utsikt, måtte komma så fort som ske kan och sedan behandlas så snart som möjligt, så att dessa arbetare, som lidit nöd och svält så länge och äro på yttersta gränsen av möjligheterna att kunna leva, åtminstone inom närmaste tiden kunna få den hjälp, som ställes i utsikt.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Hans excellens, som tycks fortfarande vidhålla sin mycket intima förbindelse med vår storindustri, hängde här om dagen Patriotiska sällskapets medaljer omkring halsen på några utslitna arbetare. Han använde tillfället att tala om solidariteten, som icke borde vara endast en solidaritet inom klasserna utan en samhällssolidaritet. När han ansåg sig böra betona detta inför de gamla arbetarna vid Separator, förmodar jag, att han därmed velat uttrycka, att arbetareklassen i vårt land har en särskild anledning att erinra sig plikten till solidaritet gentemot andra samhällsklasser och gentemot samhället. Jag tror mig våga säga, att den svenska arbetareklassen har aldrig och kommer aldrig att svika sin solidaritet mot samhället. Det är däremot orimligt att begära, att samma arbetareklass skall känna solidaritet med en klass, som satt till sin förnämsta uppgift att hindra arbetareklassen att lyftas upp till en jämställd och lika berättigad ställning inom samhället, att känna solidaritet med en klass, som icke ens i de enklaste humanitära frågor vill verkligen gå till mötes, en klass, som i den nu sittande regeringen har sina representanter.

Vad är det, som hans excellens här ställer i utsikt? Vi skola hjälpa ytterligare 800 eller 600 eller 700 stycken av dem, som enligt riksdagens senaste beslut kunna få något understöd under den tid, de på grund av arbetsgivarnas lockout inom järnbruksindustrien varit utestängda, men alla de andra, de 3,000 andra, vilka befinna sig i samma läge, för dem vill man icke göra något. Jag antager, att hans excellens herr statsministern kommer att svara, att riksdagen har så beslutat. Saken är avgjord. Regeringen *kan* icke handla. Så förhåller det sig dock icke. Regeringen *kan* handla på grund av sin egen utgångspunkt. Regeringen har ju förklarad, att den går vid

Svar å
interpellation.
(Forts.)

sidan av den behandling, som riksdagen tidigare ägnat denna fråga, om den lägger fram sitt förslag om retroaktivt understöd åt de 800 eller 600 eller 700 utestängda. Genom att på det viset intaga en ifrån den föregående behandlingen fullkomligt fristående ståndpunkt, har regeringen möjligheter att rätta till vad riksdagen felat, har regeringen möjlighet att, när det i praktiken visat sig, huru olyckligt det beslut varit, som riksdagen fattade rörande understöd åt de arbetslösa, nu verkligen säga, att ni hade fel. Det har visat sig att ni hade fel. Ty vad är det man lovat de arbetslösa? Den socialdemokratiska regeringens förslag avsåg att hjälpa praktiskt taget alla dem, som blivit utestängda från varje arbetslöshetshjälp på grund av lockouten. Kanske 10 % icke skulle ha fått sådant understöd, men minst 90 % skulle erhållit understöd. I riksdagen påstods från alla håll, att man behjärtade de arbetslösas svåra läge, och särskilt liberala partiets representanter i riksdagen förkunnade, att de av hela sitt hjärta ville hjälpa och hjälpa lika många som regeringsförslaget, men att man ville söka andra och mindre farliga vägar för att bringa denna hjälp. Detta liberalernas erkännande att vilja hjälpa gick i sammanjämningsförslaget så långt, att det uttryckligen skrevs ut i direktiven, att man genom detta sammanjämningsförslag skulle bringa hjälp åt lika många som enligt regeringsförslaget. Jag förmenar, att den omständigheten, att nuvarande socialministern jämte tre andra fick ersätta herr Pegelow och andra i arbetslöshetskommissionen icke kunnat förändra det liberala partiets ståndpunkt i denna sak, även om det kunde föranleda därtill att en del av det liberala partiet sprang ifrån överenskommelsen i sammanjämningsförslaget. Om sålunda det liberala partiet alltjämt vidhåller sin avsikt att hjälpa lika många som regeringsförslaget avsåg att hjälpa, finns det i riksdagen majoritet för att fortfarande bringa hjälp åt dessa, som på grund av det beslut, som riksdagen fattat, icke kunnat komma i åtnjutande av någon arbetslöshetshjälp under hela den tid, som lockouten varat. Om man därför lämnar hela den föregående behandlingen åsido och ställer sig på den ståndpunkten — man bör observera, att hans excellens statsministern här har fastslagit, att riksdagen avböjt retroaktiviteten och att riksdagen sålunda avvisat, att ifrågavarande arbetslösa skulle erhålla något understöd för den tid, som ligger före riksdagens beslut — att det är en ny fråga man nu tager upp — och herr statsministern har själv medgivit genom sitt resonemang, att han här upptager en ny fråga — varför då begränsa sig till det mindre antal utestängda, som redan kunnat genom riksdagens beslut återinsättas i sin rätt till arbetslöshetshjälp? Varför då icke visa den där goda viljan till samhällssolidaritet, visa viljan att hjälpa de mest behövande genom att flott lägga fram en proposition, som ger ett visst anslag åt alla på grund av lockouten utestängda samt på så sätt äntligen rätta till där riksdagen oerhört felat och ge en möjlighet åt dessa arma att känna att samhället även har litet solidaritet med de mest arma medborgarna? För min del skulle jag också vilja säga, att dessa arbetslösa ha rätt till denna samhällshjälp. Ni kunna teoretisera, huru mycket ni

Scar å
interpellation.
(Forts.)

vilja, och det kan betonas, huru starkt man önskar, att det icke får synas, som om samhället erkände någon rätt för de arbetslösa till understöd. För min del säger jag, att de arbetslösa *ha rätt* till samhällets hjälp i det ögonblick, då det icke finns möjligheter inom samhället att bereda någon annan sysselsättning för deras armar. Det är dock så, att dessa människor gått under sin levnad i träget arbete och gjort sin insats för vårt lands välstånd, men de ha under denna tid icke åtnjutit annan ersättning än vad som åtgått till att uppehålla livet och till det allra nödortftigaste. I samma ögonblick de stå arbetslösa, stå de således utan någon som helst möjlighet att kunna draga sig fram. Och detta samhälle, som profiterat på deras arbetskraft, detta samhälle, vars välstånd bygger på dessa människors arbete, detta samhälle har rätt och plikt att vid arbetslöshets-tillfälle se till att hjälp lämnas åt dessa arbetslösa. Ja, det är icke blott plikt utan det är också ett samhällsintresse att på det viset bevara den levande kraft inom samhället, som ändå är kraften till samhällets välbstånd.

Herr Tryggers regering har kommit till under vackra toner om fred och försoning och samarbete. Herr Tryggers regering har här tillfälle att visa, om den vill samarbete åt arbetareklassens håll. Men detta sker icke genom att envist hålla fast vid en princip, som visat sig olycksdiger, utan genom att träda fram och taga det initiativ, som skall bringa hjälp åt alla dem, som så länge väntat på hjälp.

Herr *Lindqvist* i Stockholm instämde häruti.

Herr *Kilbom*: Jag måste beklaga, att jag icke kan dela herr Bernhard Erikssons tillfredsställelse med den hjälp, som hans excellens herr statsministern i sitt interpellationssvar ställt i utsikt. Faktum är ju dock, att hans excellens förklarar, att frågan om hjälp åt de arbetslösa ansågs hava fallit i och med det beslut, som riksdagen senast fattat, men detta till trots innebär ju anförandet ett erkännande, att det nuvarande tillståndet är fullständigt ohållbart, och att det är möjligt, att hjälp dock bör bringas järnbruksarbetarna, om det kan ske »efter rimliga grunder och utan alltför stora kostnader». Någon *rätt* ha självfallet dock icke järnbruksarbetarna. Det är fullständigt uteslutet, att de, som tack vare åtgärder, vilka de *själva icke behärska*, ställas på bar backe under svält och nöd i en omfattning, som man icke känt i mannaminne, sakna all rätt att kräva det samhället skall rädda dem från svältöden.

Den hjälp, som man nu emellertid ställer i utsikt, skulle, såvitt jag fattade interpellationssvaret rätt, komma att belöpa sig till cirka 100,000 kronor. Jag måste då verkligen säga, att när järnbruksarbetarna behandlats på sätt som skett nu under två nära tre månaders tid, är det väl tämligen underbart, att man därefter kommer och bjuder dem: 100,000 kronor skola ni nu få, och det är nog så belysande, att den sittande regeringen kan göra detta, tack vare en handräckning av det liberala samlingspartiet eller de liberala grupperna i riksdagen, emot riksdagens arbetarepartier. Men det är ock-

så nog så belysande, vilket jag icke har anledning att sticka under stol med, att de liberalas svek mot tidigare åtagna förpliktelser — sammanjämkningen — kunde i så stor utsträckning och under sådana former begås tack vare en överenskommelse i statsutskottet under förra års riksdag, där den socialdemokratiska regeringen gick med på en kompromiss, innebärande rätt att vid s. k. allmän konflikt utestänga de arbetslösa från erhållande av understöd. Det finns som sagt ingen anledning, synes det mig, att i detta sammanhang sticka under stol med att den behandling av de arbetslösa, som i dag är föremål för debatt, måste återföras till den nämnda olycksaliga överenskommelsen i statsutskottet under förra riksdagen mellan de borgerliga och socialdemokraterna. Det förklarades redan föregående riksdag från kommunistiskt håll, att resultatet av den överenskommelsen komme att bli, att de arbetslösa nere i Ystad måste ställas utan varje hjälp till livsuppehälle, därför att måhända deras kamrater på en annan plats av arbetsköparna tvingas ut i arbetskonflikter. Detta har nu inträffat vid järnbruken. Där finns det, såsom redan många gånger tidigare anförts, arbetare, som icke haft anställning inom industrien på 2 å 2 1/2 års tid. Arbetsköparna vid järnbruken ha pressat alla dem, som under senaste tiden haft arbete, ut i lockout, på motiv så pass orimliga, att maken knappast skådats under de sista 20 årens långa rad av arbetskonflikter — ett förhållande, som jag emellertid måhända får tillfälle att peka på vid behandlingen av frågan om arbetstidslagen.

Tack vare alltså att man ingick den överenskommelse, som jag förut har anført, ställdes nu även de järnbruksarbetare, som icke hade med konflikten att göra, helt och hållet utan understöd. Den socialdemokratiska regeringen fann då vid *detta års riksdag*, att den hade varit ute på orätta vägar. Den framlade sin bekanta proposition och försökte få en ändring till stånd. Herrar liberaler förklarade till att börja med, att detta icke var möjligt, och så åstadkoms den underbara kompromissen i statsutskottet, som för övrigt haltade icke bara på två ben utan på alla tänkbara ben. Trots att liberalerna i denna kompromiss och ännu tydligare senare i sammanjämkningen förklarade, att man egentligen nog ville göra något för att hjälpa de arbetslösa, drog sig icke herrskapet sedan för att tillsammans med de borgerliga partierna stjälpas den regering, som ändå i sista ögonblicket hade förklarat, att den förut i fråga om arbetslöshetsdirektiven varit ute på orätta vägar, och att den ville sig omvända och förbättra. Liberalerna omöjliggjorde därigenom varje effektiv hjälp till de oskyldiga arbetslösa. Såsom läget nu är, måste alltså ansvaret för den svält, som råder ute vid järnbruken, närmast drabba det liberala partiet. Det skall i detta sammanhang slås fast.

I Sandviken är svälten så omfattande, att kvinnor och barn i arbetarfamiljerna svimma på grund av undernäring. Från Forsbacka hade en arbetare härom dagen nedskickats till Stockholm med ett antal tiggartistor. Han gick omkring i verkstäderna och i de hem, där han trodde någon hjälp kunde lämnas, och begärde att få

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

en liten slant. Uppe i Bergslagsbygden vandra arbetare runt omkring i socknarna och tugga potatis och vad de i övrigt kunna erhålla till livets uppehälle. Då så är fallet, då bjuder den samhällsbevarande regeringen, som man åtminstone tills vidare får antaga representerar högern och bondeförbundet: Här skola herrarna få 100,000 kronor.

Hur skall de arbetslösa nu få dessa 100,000 kronor? Jo, det skall här framläggas, säger hans excellens herr statsministern, en proposition, såvitt jag icke fattade honom orätt, i nästa vecka. Sedan skall denna remitteras till arbetslöshetskommissionen. Jag har ingen anledning antaga, att denna kommission är så förfärligt mycket bättre nu än tidigare, då dess nuvarande ordförande gått in i den sittande regeringen. Arbetslöshetskommissionen skall därefter företa en undersökning, och om det då verkligen befinnes vara några järnbruksarbetare, som anses behöva hjälp, skall vad vederbörande förut fått av kommunen först dras av. När den arbetslöse alltså eventuellt tilldömes någon liten hjälp, erhålles denna kanhända först om tre, fyra, fem veckor, då han har svält sig och sin familj fullständigt fördärvade under tre å fyra månader, och när denna »hjälp» kommer, går den till avbetalning av vad kommunen förut lämnat. Då man *samtidigt* hävdar, att de arbetslösa ändå icke ha någon rätt till hjälp, undrar jag just, hur man skall karakterisera hela detta beteende från regeringen. Jag har inte ord därför för ögonblicket, men jag antar, att åtminstone en del av kammarens ledamöter finner det tämligen osökt.

Rätt till hjälp — de tonerna hörde vi icke från den nuvarande statsministern, då den socialdemokratiska regeringen för någon tid sedan begärde hjälp till bankerna. Då gällde det 100 miljoner kronor till kreditkassan, och 15 miljoner kronor till lantmannabanken, bortsvindlade pengar! Då hade det varit på sin plats, om herr statsministern försökt ge uttryck åt den uppfattningen, att det icke fanns någon rätt till hjälp, men den gången teg man i de borgerliga partierna både i första och andra kammaren. Herr statsministern yttrade dock, om jag icke minns orätt, att han ansåg det principiellt oriktigt att staten skulle träda hjälpande emellan vid tillfällena sådana som vid bankkrascherna. Det är enbart glädjande att kunna konstatera detta, men det hade varit mera överensstämmande med den i dag intagna ståndpunkten gentemot de arbetslösa, om han hade klart sagt ut att rätten till hjälp saknades. Den borgerliga pressen teg också, ett nytt bevis i den långa kedjan om det åskådningssätt, som dömer de arbetande såsom saknande rättigheter gentemot samhället, men som däremot tillerkänner alla de andra, även om det icke öppet utsäges, alla rättigheter, om aldrig så orimliga.

Jag kan som sagt, herr talman — jag beklagar det — ingalunda dela herr Bernhard Erikssons tillfredsställelse med regeringens löfte. Jag måste säga, att hela denna behandling, som på grundval av beslutet i fjol efter kompromissen i statsutskottet kommit de arbetslösa till del, är ett nytt slag i ansiktet på Sveriges arbetslösa och framför allt på järnbruksarbetarna. Hundratals telegram,

resolutioner och skrivelser understryka även, att de arbetslösa själva betrakta saken på det sättet.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Samuelsson*.

Herr **Edén**: Herr talman! I motsats till den föregående ärade talaren skall jag be att få uttala, att jag delar den tillfredsställelse, som herr Bernhard Eriksson gav uttryck åt med anledning av herr statsministerns förklaring. Jag delar den därför, att det sakliga innehållet i denna förklaring, såvitt jag kunde finna, innebär en från regeringen uttalad avsikt att verkligen ingripa i de ömmande fall, som utan tvivel föreligga alldeles särskilt bland järnbruksarbetarna, ett förhållande, åt vilket jag förut givit uttryck i denna kammare.

Vad den senaste ärade talaren för övrigt anförde, vare sig om det liberala partiet eller i annat sammanhang, kan naturligtvis icke föranleda något svar från min sida. Den, som är färdig att efter herr statsministerns förklaring stämpla läget så, som om i dag skulle vara utdelat »ett nytt slag i ansiktet på de arbetslösa», den vänder saken så pass på huvudet, att man kan vara befriad att ingå i diskussion.

Jag har endast att tillägga, att jag liksom herr Bernhard Eriksson, naturligtvis utan att för övrigt dela hans utgångspunkter, vill uttrycka en förhoppning om icke blott att propositionen måtte komma in inom den av herr statsministern bebådade tiden, utan även att man i propositionen måtte lägga sig vinn om att avfatta de nya reglerna för det tänkta understödet så, att detta må kunna komma till saklig hjälp på alla de håll, där sådan hjälp verkligen behöves och behovet är konstaterat. Det förhåller sig ju så, vilket tillräckligt har betonats förut vid dessa diskussioner, att genom arbetslöshetsverksamhetens hela art har uppstått ett mycket svåröverskådligt system av bestämmelser, där det är alltför lätt att fastna på formella hinder. Jag vill hoppas, att regeringen skall se till, att icke några sådana formella hinder skola behöva komma i vägen för det reella syfte, som, såvitt jag fattade rätt, regeringen nu fullt behjärtar.

Det må vara mig tillåtet att också, när jag uttalar min tillfredsställelse, få säga, att nog hade det varit till hela sakens fromma — jag frånser här fullständigt de politiska sidorna av detta ärendes behandling — om den vidsynta uppfattning av humanitetens och billighetens krav, som herr statsministern nu från regeringsbanken gav uttryck åt, tidigare hade fått prägla behandlingen i statsutskottet av detta ärende från det partis sida, vars främste representant i första kammaren han då var. Det skulle i mycket hög grad ha underlättat utsikten att förut komma till en uppgörelse, som måhända kunde ha besparat oss de föreslagna efteråtsgärdernas formella svårigheter.

Med anledning av vad herr Hansson i Stockholm anförde angående begränsningen av den nu ifrågasatta hjälpen, skall jag icke yttra mig vidare än så, att jag för min del anser, att det icke gärna

Svar å
interpellation.
(Forts.)

kan komma i fråga att lämna ett understöd, som i realiteten blir retroaktivt, om det också icke till formen får bli det, åt andra än dem, som genom de nya bestämmelserna ha tillerkänts möjlighet att få dylikt understöd, vare sig som nödhjälpsarbete eller i annan form.

Jag nödgas vidare för min del förklara, att när han i sammanjämningsförslaget fann ett stöd för att meningen då skulle varit att med stöd från det liberala partiet ge hjälp åt, som jag tror orden föllo, »lika många», som den förra regeringens förslag avsåg att hjälpa, så är det en felläsning av sammanjämningsförslaget liksom en felläsning av de förda debatterna. Vad man från mitt partis sida velat hävda var och är fortfarande, att man med de regler, som till sist blivit antagna, bör kunna komma till *väsentligen* det resultat, som den förra regeringen på sin tid uppställt såsom sitt mål, nämligen hjälp åt de arbetare som verkligen stå utanför konflikterna.

Att nu endast sex å åtta hundra man enligt här meddelad uppgift anmält sig från järnbruken till överföring från kvarstående yrkesarbetare till den nya »arbetssökande» gruppen, det måste, såvitt jag kan finna, bero på en av två omständigheter. Antingen kan det vara framkallat av vad herr Bernhard Eriksson förmodade, nämligen en farhåga från dessa arbetaregruppers sida för en alltför ogynnsam ställning *efter* den nu pågående konflikten, ifall de anmäla sig som arbetssökande — detta på grund av de nya direktivens avfattning. Eller också, och även därom gav visst herr Bernhard Eriksson en antydning, kan det åtminstone i någon mån bero därpå, att under mellantiden från början av februari en större eller mindre del av dessa arbetarekategorier ha erhållit arbete på annat håll, kanske tillfälligt arbete, eller sökt sig från platsen.

Skulle det senare vara fallet, är däråt naturligtvis intet att göra. Skulle däremot det förra vara fallet, nämligen att man från dessa arbetaregruppers sida befarar, att en anmälan som arbetssökande järnbruksarbetare skulle utsätta dem för en alltför svår ställning, när väl järnbrukskonflikten blir bilagd, om då icke arbete står till buds inom yrket, då vill jag för min del än en gång uttala, liksom jag förut har uttalat det från denna plats, att det är min förhoppning, att arbetslöshetskommissionen oberoende av förändringarna i dess sammansättning ser till, att denna farhåga så långt det är möjligt undanröjes. Det är fortfarande min mening, att detta fullt väl låter sig göra inom ramen för de nu genom gemensam votering antagna direktiven, därför att det ankommer på arbetslöshetskommissionen att själv bestämma, vilka kategorier av arbetare som böra anses i första rummet komma i fråga till nödhjälpsarbete och till understöd. Jag vill säga nu, liksom jag har sagt förut, att en grupp av arbetare, som genom officiell undersökning konstaterats vara övertaliga i sitt gamla yrke, bör anses ha en sådan ställning, att arbetslöshetskommissionen bör finna det angeläget att ge dem vad jag visst en gång kallat en särskilt gynnad plats, om de också icke kunna direkt likställas med sina i yrket kvarstående kamrater. Det är ingenting som hindrar, att man räknar dem som en ny kategori.

som kommer närmast efter de i yrket kvarstående järnbruksarbetarna, så att de ifrågavarande arbetarna praktiskt taget bli befriade från sina farhågor beträffande en anmälan.

Jag har velat anföra detta, herr talman, med anledning av den givna förklaringen. Jag har icke något skäl att för övrigt gå in i en debatt om vad som redan ligger bakom oss. Det tror jag endast är att ånyo riva upp en strid, som icke kan lända till någon nytta. Jag uttrycker den förhoppningen, att regeringen inom de givna gränserna av riksdagens direktiv skall göra sitt allra bästa att praktiskt taget, oberoende av förutvarande ståndpunkter, bereda så mycken hjälp som det står till att ge åt dem inom järnbruksyrket, som verkligen behöva hjälp.

Med herr Edén förenade sig herr *Karlsson* i Gasabäck.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Herr Edén förmenade, att det icke mycket tjänade till att tala om vad som tidigare förevarit, därför att det endast skulle riva upp gamla sår. Nej, på det sättet avgör man icke en rättsfråga, ty det är de rättsliga synpunkterna, som ännu icke äro avgjorda i denna sak. Hans excellens herr statsministern talade visserligen återigen om att de arbetslösa icke ha någon rätt till understöd, och samma mening förfäktades ju under första kammarens behandling av denna fråga på ett alldeles särskilt framträdande sätt av herr Swartz. Jag medger gärna, att rättsfrågan på denna punkt icke är så klarlagd, men jag vill dock slå fast, att den uppfattning om rätten, som kommit till uttryck i den svenska riksdagens behandling av denna fråga, överensstämmer icke med andra länders uppfattning, vilka i lika hög grad som vårt land varit drabbade av den ekonomiska depressionen.

Om vi se på hur Norge och Danmark uppfattat det rättsliga i denna sak, har man där icke förfarit så hänsynslöst, som man har gjort hos oss. I Norge tycks man vara beredd — det är visserligen en vag uppgift, som jag för fram med mycket stor reservation, då jag icke fått den bekräftad — att sätta en regel bakåt av högst en månad. I Danmark vill man sätta gränsen vid två månader. I England och Schweiz, som ju äro de länder i Europa, som drabbats i mycket hög grad av den ekonomiska depressionen och som haft en oerhört omfattande arbetslöshet, har man icke heller förfarit på det brutala sätt, varpå man gått till väga i vårt land. Ty det är en brutalitet utan like att, därför att en konflikt uppstår, avstänga folk från det understöd, som riksdagen tidigare har medgivit dem, oaktat de icke på något sätt kunnat göras ansvariga för vad som har inträffat eller ha haft någon möjlighet att avvärja det. Det är den rättsfrågan, som ingalunda är avklarad med att man säger, att vi icke skola tala om det, som har varit, utan att vi skola glömma det, då det endast är att riva upp gamla sår. Nej, så ligger det icke till, utan saken skall klaras upp ordentligt, och det skall aldrig från vårt håll medges, att riksdagen på denna punkt förfarit riktigt eller efter försvarbara principer.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

De människor, som ha blivit avstängda, ha varit arbetslösa under en lång följd av månader, och när regeringen lade fram sin proposition, vari föreslogs, att man skulle sätta en regel bakåt av sex månader, hade dessa människor, varom här är fråga, varit arbetslösa så lång tid, att det icke betydde så mycket, om man satte sex eller nio eller tolv månader som gräns. Den saken blev fullständigt klarlagd genom arbetslöshetskommissionens utredning. Varför betydde det ingenting? Jo, det betydde ingenting därför, att det här var fråga om ett överskott av arbetskraft, som industrien sugit upp under högkonjunkturen, men som sedermera, när man återgick till mera normala förhållanden, icke hade någon som helst möjlighet att kunna vinna anställning inom det arbetsområde, där de under högkonjunkturen varit anställda. När det nu utbryter en konflikt inom ett fack, i vilket dessa människor icke ha någon möjlighet att åter vinna anställning, är det då rimligt att avstänga dem från understöd och nödhjälpsarbete och på så vis straffa dem för andras eventuella försyndelser? Jag kan icke finna, att det finns någon rättvisa i detta.

Det medgivande som nu har gjorts av hans excellens herr statsministern, vittnar ju alldeles uppenbart om att er rättsuppfattning på denna punkt redan vacklar, ty om ni hade varit så övertygade om att ni förfarit rätt, varför då dessa eftergifter?

Nu säger man, att staten måste principiellt avhålla sig från att ingripa i de förhållanden, som arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer reglerar genom sina konflikter och sina kollektivavtalsöverenskommelser. Jäväl, även om man ger ett erkännande åt att denna princip är riktig, frågar man sig: Uppehålls den principen nu? Nej, det gör man visst icke. Man tager bestämt ståndpunkt åt ett visst håll. Det må protesteras emot denna uppfattning, hur mycket man behagar, men på arbetaresidan skall det icke vara möjligt att utplåna den uppfattningen, att man förfar på det sättet.

Nu är det ju klart, att man ser saken något annorlunda, när man själv sättes att försvara den politik, som staten för, än när man är i den ställningen att endast stå i opposition, men dessa arma människor, som bli indragna i de politiska partiernas kamp om makten, vad skola de tro? Vad skulle de få för uppfattning? De måste naturligtvis få den uppfattningen, att här det icke rättsprinciperna, som är det avgörande, utan här är det makten, som i första hand faller utslaget. Jag är övertygad om, att man skulle, om man förfarit på samma humanitära sätt som i de övriga länder jag här under mitt anförande nämnde, icke hava skapat denna bitterhet, som kommit till uttryck under de avtalsuppgörelser, som i en del fall kommit till stånd här under våren, och man skulle absolut på ett lättare sätt kunnat lösa dessa frågor, om icke denna hänsynslöst utmanande politik från riksdagens sida hade förts emot de grupper av arbetare, som på intet sätt kunna göras ansvariga för vad som förevarit och vad som inträffat på arbetsmarknaden.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! När detta ärende eller i varje fall det ärende, till vilket denna debatt ansluter sig, behand-

lades här i kammaren förra gången i år, d. v. s. när kammaren hade att taga ställning till statsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om hjälp till de arbetslösa, tillät jag mig erinra gentemot utskottets utlåtande, att i händelse av bifall till detta förslag skulle följden bliva, att det största antalet eller flertalet av de arbetslösa, som blivit avstängda från understöd, skulle komma att fortfarande hållas utanför möjligheten att erhålla hjälp. Jag framhöll, att arbetarna vid Fagersta bruk i Västmanland icke vore avskedade utan permitterade och antog, att de permitterade icke gärna skulle kunna få betecknas som före detta järnbruksarbetare. Och vad har skett? Jo, det visade sig, att dessa farhågor hava slagit in. Av 280 man, som vid Fagersta bruk i Västmanland gått arbetslösa under en tid av upp till två år, av 280 man utan möjlighet att förtjäna sitt uppehälle i sitt gamla yrke, av dessa hava 20 fått understöd. Utav som sagt 280 man, som behöva hjälp, hjälper man 20. Det är fortfarande 260 man, som gått arbetslösa upp till 2 år, som icke komma i åtnjutande av understöd. De hava gått utan hjälp sedan den 1 februari, och nu kommer man här och vill göra en gest med att hjälpa de 20 med ett litet bidrag ytterligare. Men de 260 — skola de svälta ihjäl på landsvägarna i Västmanlands bygder, eller vem skall taga hand om dem? Det är den frågan, som man också har anledning att taga hänsyn till. Att hjälpa 20, när 280 svälta — jag instämmer med herr Kilbom, att det är ett slag i ansiktet på de arbetslösa. Det är en förolämpning och ingenting annat. Och hjälpen skall ges icke därför att det är en statens plikt eller de arbetslösas rätt, utan den skall ges så, att dessa 20 utsvultna järnbruksarbetare skola komma som tiggare fram och falla på knä och tigga för att få denna. Jag vill säga, att Västmanlands järnbruksarbetare, och jag tror att detsamma gäller Värmlands, äro icke några fattighjon, om också de äro fattiga, och nådegåvor taga de aldrig emot, förr skola även de 20 svälta ihjäl. Kan man svälta ihjäl de 260, då äro de andra säkert också beredda att offra sig. Man skall icke här komma och tala om humanitet. Det är motsatsen till humanitet, vad som framlyser ur det svar, som hans excellens herr statsministern har lämnat. Det är en gest åt galleriet, en fras och ingenting annat.

Det finnes en annan företeelse däruppe, som man har anledning att fästa uppmärksamheten vid, och det är emigrationen. Man kan snart sagt gå till vilken järnvägsstation som helst i dessa dagar, och där se hur arbetarna komma utifrån vägarna med kappsäckarna packade för att ge sig i väg, och strömmen ökar för varje dag. Det är de sant »fosterländska» gärningarna, som leda till detta.

Här förutsättes som ett alternativ nu i detta »humanitära» förslag, som vi skola få, att kommunerna skola bidra med hälften. Var skola kommunerna taga denna halva ifrån, om man nu väljer detta alternativ, kommunerna, som äro så fattiga, att de icke kunna reda sig med de utgifter de redan hava. Det blir den ena förolämpningen på den andra, att försöka lägga bördor ytterligare på de förut hårt pressade kommunerna. Dessa kommuner eller en del av dem hava helt enkelt ingenting att betala med.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Det väckte min förvåning — eller kanske jag hellre borde säga att jag fann det vara naturligt — att herr Edén fann detta förslag vidsynt; och han tryckte särskilt hårt på, att det naturligtvis icke kunde komma ifråga, att några andra skulle lämnas hjälp än de, vilka enligt nu gällande direktiv kunna få betraktas som före detta. Alltså är det på det hållet en samstämmig uppfattning, att av 280 arbetare, som svälta, skall man hjälpa 20.

Jag vill slutligen tillägga, att jag missuppfattade icke herr Bernhard Erikssons anförande på det sätt som herr Kilbom gjorde. Herr Bernhard Eriksson uttryckte ingen tillfredsställelse över innehållet av den bebådade propositionen utan uttalade sin tillfredsställelse över att det ändock skulle komma något, och jag tror, att om propositionen blir lagd så som här antytts, skola inga arbetare i detta land, ja ingen människa, som har något kvar av känsla för de fattiga, känna sig tillfredsställd med den. Håller man fast vid, att endast de som kunna betecknas som före detta järnbruksarbetare skola lämnas hjälp, huru går det då den dagen då människorna börja svälta? Ty man kan icke svälta mer än en viss tid utan att formligen gå under. Den dagen kommer ovillkorligen, när det icke går längre. Skall man säga då, nej, den frågan är redan behandlad — alltså: var så god och gå under. Jag frågar: Är det verkligen den svenska staten värdigt? Jag tror det ej. Nej, för all del! Man kan hjälpa, om man vill, men man vill icke. Man vill försöka slingra sig igenom så långt man kan och upprätthålla en arbetslöshetspolitik, som ger det kraftigaste stödet åt arbetsgivarna i det utsvältningskrig, som dessa så länge bedrivit.

Hans excellens herr statsministern **Trygger**: Herr talman! Jag skall be att få rätta en missuppfattning, som några talare gjort sig skyldiga till.

För det första anmärkte herr Kilbom, att den utlovade kungl. propositionen sannolikt skulle komma att dröja något länge, och under tiden finge dessa arbetslösa fortfarande, som han uttryckte sig, svälta. Jag undrar, om han icke förbiser, att de arbetslösa, som det nu är fråga om, äro sådana som fått friplats — och följaktligen hava de ju under denna tid understöd eller nödhjulsarbete. Den nu avsedda hjälpen är däremot till för att sätta dem i tillfälle att betala vad de kunna hava fått skuldsätta sig för tidigare.

Vidare nämnde den siste ärade talaren, att enligt det förslag, som är avsett att framläggas, kommunerna skulle enligt det ena alternativet betala hälften, men att kommunerna vore så utfattiga, att de icke kunde betala denna hälft. Här föreligger också ett förbiseende, ty kommunen behöver icke betala ut någonting alls. När detta anslag kommer i fråga, betalar staten, enligt vad som här är avsett att föreslås, det hela; endast sådana kommuner, som *redan* utbetalat understöd, skola få tillbaka, enligt det ena alternativet det hela och enligt det andra alternativet hälften, och huru fattig man än är, så är det alldeles otvivelaktigt, att när man får tillbaka pengar, kan väl ens ställning icke bli sämre.

Sedermera tillåter jag mig säga några ord med anledning av det rent personliga i ett yttrande, som herr Hansson hade. I en sådan debatt som denna bör man egentligen icke gå in på sådana saker, men det har för mig en verkligt stor betydelse, att jag får klargöra min ställning i denna fråga. Först ber jag få säga, att jag avvisar det uttalande, vari herr Hansson gjorde gällande, att dessa Patriotiska sällskapets medaljer, som jag varit i tillfälle att utdela bland Separators arbetare, lämnades till utslitna arbetare. Om däri skulle ligga något nedsättande, så är det oberättigat. Dessa arbetare äro icke mera utslitna än jag är utsliten, ty varje människa som under sitt liv arbetat känner naturligtvis, när hon blir äldre, att det är åtskilligt som hon fått offra, åtskilligt som är borta, men därför tror jag icke, att andra i föraktlig mening kunna betrakta en som utsliten.

Vidare gjorde herr Hansson anmärkning emot mitt då fällda yttrande, däri jag talat om solidariteten. Sant är, att jag med erkännande talade om solidariteten, som finns inom arbetarklassen. Det är någonting som man måste beundra och som jag också beundrar, men jag fäste uppmärksamheten på, att det måste också vara solidaritet emellan klasserna inbördes, ja, solidaritet emellan alla rikets, hela samhällets medlemmar. I anledning därav sade den ärade talaren, att det sista ville han vara med om, men att det vore omöjligt, att arbetarklassen skulle kunna känna sig solidarisk med dem, som motarbetade arbetarnas intressen. Ja, det förstår jag mycket väl, men jag vågar åtminstone för min del, som tillhör en annan klass, bestämt säga, att jag aldrig haft för avsikt att motarbeta arbetarnas intressen, utan jag har haft den avsikten och har ständigt varit besjälad av den övertygelsen, att endast om vi göra allt vad vi kunna för att bevaka och tillvarataga arbetarnas intressen, kan det gå väl för vårt land. Den enda skillnaden oss emellan är, att herr Hansson anser, att det eller det är i arbetarnas intresse, och att jag för min del kan hava en motsatt uppfattning.

Nu vill jag taga ett alldeles speciellt fall, där vår uppfattning är olika. Det är med avseende på frågan huruvida staten skall iakttaga neutralitet eller icke vid arbetskonflikter. Enligt herr Hanssons uppfattning skall staten icke iakttaga den neutraliteten, utan staten skall, ifall nöd råder bland arbetarna, ingripa. Enligt min uppfattning bör staten iakttaga neutralitet, och det är därför att jag har den bestämda meningen, att om man ginge den vägen att staten icke iakttog neutralitet, komme detta att slutligen hava till följd en sådan skada för näringslivet, att arbetarna bleve synnerligen hårt lidande därigenom. Det är ju visserligen sorgligt, att under konflikter mycken nöd förekommer bland arbetarna, men det är oundvikligt, det ligger i stridens natur, att det skall bliva nöd. Och det är sannerligen icke bara nöd och elände på den ena sidan, utan när man ser alla dessa förmögenheter, som ramla ihop på andra sidan och all den arbetslöshet, som finnes bland personer, som hava varit mer eller mindre ledande i dylika företag, kan man med skäl

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

säga, att nöden är allmän. Men det är en sak för sig. Därav följer ingalunda, att staten skall ingripa i konflikter genom att hjälpa ena parten.

Sedermera kan jag ju icke undgå att uttala min glädje över att ledarna för det socialdemokratiska partiet och det liberala partiet i mitt svar på interpellationen sågo en strävan att söka på basis av det beslut av riksdagen, som föreligger, så mycket som möjligt lätta nöden bland järnbruksarbetarna. Men då herr Bernhard Eriksson gjorde gällande, att han icke kunde förstå, att jag över huvud taget kunde komma fram till en sådan förklaring som jag nu gjort på hans interpellation, eftersom högerpartiet på ett tidigare stadium av denna frågas behandling i riksdagen hade intagit en annan ståndpunkt, så vill jag säga, att det är vår ovillkorliga skyldighet att, när ett ärende behandlas i riksdagen, pröva det så gott vi förstå och efter de principer, som vi finna vara riktiga, men när riksdagen har fattat ett beslut i en viss riktning, böra vi respektera detta beslut, och sedan hava vi ingenting annat att göra än att på det mest lojala sätt se till att det ifrågavarande beslutet blir så nyttigt för vårt land som möjligt.

Herr Engberg: Herr talman! Det hade icke varit min avsikt att förlänga denna debatt, men det var ett yttrande av hans excellens herr statsministern, som jag ansåg icke borde få stå där oemotsagt.

Hans excellens underströk, att han för sitt vidkommande och hans partis likaså aldrig hade velat motarbeta solidariteten mellan klasserna här i landet. Nej, det hade tvärtom varit så, hette det, att hans excellens liksom hans parti hade icke velat lägga något hinder i vägen för Sveriges arbetarklass att komma fram och stiga upp. Jag blev förbluffad, när jag hörde detta yttrande, dubbelt förbluffad därför att det kom från ledaren för hela det långa hårdnackade motståndet här i landet mot en så enkel fordran som att vi skulle få den allmänna och lika rösträtten införd, från ledaren för det parti, som i alla skiften ända till den nödtvungna kapitulationen hösten 1918 satt sig emot det enkla kravet på, att den fattige likaväl som den rike skulle få hava rätten att vara svensk medborgare. Jag får säga, att mot denna bakgrund tecknade sig hans excellens herr statsministerns uttalande i dag på ett mycket egendomligt sätt.

Jag vill tillägga, att jag tror, att det långt ute i landet skall kännas egendomligt att höra, att man alltjämt i dag från hans excellens herr statsministerns sida fasthåller vid denna sats, att de arbetslösa icke hava någon rätt till arbetslöshetsunderstöd, och att hans excellens i samband därmed till och med åberopar såsom jämförelse nöden, väl icke hos en inkomsttagande medelklass, men hos dem som hade *de stora förmögenheterna*, dessa som nu ramlat. Jag måste säga, att med dessa jämförelser inför ögonen får man en ganska klar bild av det sätt, varpå den nuvarande regeringen har för avsikt att

förverkliga den vackra programförklaring den gav vid sitt tillträde till sina ämbeten.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Nog framkallar denna förklaring åtskilliga minnen och åtskilliga tankar. När det ifrån de besittandes sida här i riksdagen gång på gång har gjorts framstötter för att genom tullar, för att genom allehanda privilegier komma i åtnjutande av samhällsunderstöd, ja, då har den nuvarande statsministern alltid befunnit sig i fylkingens spets, då har han varit samlingstecknet för rikemansväldet i landet. Men hava krav kommit från den andra sidan, hava krav kommit från deras sida, som på grund av hela den kapitalistiska ordningen hava blivit offer för densamma, ja, då har det alltid hetat: Vi kunna icke gå tillmötes! Och nu utmynnar detta slutligen i formeln: vi skola hava solidaritet emellan klasserna, och för den solidariteten vill den nuvarande regeringen kämpa. Jag vill säga, att denna vackra tanke om solidaritet mellan klasserna kan ju tilltala såsom en tanke. Men, ers excellens, jag vågar försäkra, att man förverkligar icke den tanken genom en politik av den beskaffenhet, som högerpartiet här i landet för, och allra minst genom knäsättande av en sådan åskådning som att de arbetslösa i landet icke skulle ha rätt till understöd. Man betraktar det som en självklar sak från hans excellens herr statsministerns parti, att när de besittande grupperna och klasserna i samhället på grund av de ekonomiska förhållandena ha kommit i ett, som de betrakta det, trångmål, då skall *staten* inskrida. Och samtidigt talas det om neutralitet! Mina herrar, jag ber om ursäkt, att jag är kättersk nog att tro, att så länge vi ha ett *klassamhälle*, så länge är talet om samhällets neutralitet ingenting annat än *en tom fras*. Det är nu en gång så, att den besittande klassen sitter inne med makten i detta land. Jag fäster mig härvidlag icke vid den tillfälliga omständigheten, att herr Tryggers regering för närvarande sitter vid makten. Det är en underordnad sak i själva verket. Men faktum är, att så länge en viss klass har den ekonomiska makten, så länge blir den där omskrutna och beprisade neutraliteten i själva verket ingenting annat än ett tomt ord. Ty det blir dock denna klass' intressen, som ytterst få fälla utslaget och ytterst bli tillgodosedda.

Jag vågar för min del påstå, att arbetarklassen i den mån den blir arbetslös är *det oförskyldaste av alla offer för det nuvarande samhällssystemet*. Det är nonsens att ett ögonblick jämföra de arbetslösa med de spekulanter, som spekulerat bort sina förmögenheter. bankjobbare eller andra, som gått samma väg. Jag kan känna ett *individuellt* medlidande med dessa. Jag kan säga, att det är olyckligt, att den eller den kommit i den eller den belägenheten. Men om jag frågar: Vem bär skulden? I vilketdera fallet är det självförvållat eller oförskyllt? så ställer sig saken för mig på ett helt annat sätt. Vad har arbetarklassen annat att leva på än att sälja sin arbetskraft? I samma ögonblick den icke får avsättning för den enda vara, varöver den förfogar, i samma ögonblick är den dömd att bli omhändertagen av samhället, av fattigvården, eller dömd att gå under. Jag skulle tro, att just ur den synpunkten är

Svar å
interpellation.
(Forts.)

det icke bara orimligt, utan det vittnar om en samhällssyn, som i sig själv måste väcka reaktion, när man till jämförelse med denna klass' läge drar upp, att det finns också de, som haft stora förmögenheter, som ramlat i dessa tider. Nej, ers excellens, så kunna vi icke se saken från vårt håll. Och jag vågar påstå, att så kan saken icke ses av någon, som vill se samhället *sådant det är*. Det är väl dock en oerhörd skillnad mellan å ena sidan en klass, som befinner sig i det läget, att den i samma ögonblick, som arbetskraften sinar och tar slut, kastas ut på gatan och kanske anvisas att gå under, och *deras* klass, som genom eget förvällande, genom att de givit sig in i spekulationer, ha mistat det, varöver de en gång förfogat.

Jag ber därför för min del att på det allra bestämdaste få protestera emot att ens ett ögonblick en dylik jämförelse göres mellan de arbetslösa och ruinerade spekulanter under det system, för vilket den nuvarande statsministern är en av de främsta förkämparna, mellan skuggsidans barn och dem, som levat på livets solsida och alljämt ha större möjlighet att utnyttja det bestående systemet för sina intressen. Jag är övertygad om, att den nuvarande statsministern i det fallet är i god tro, och vill, för att icke bli missförstådd, säga, att av högerpartiets alla gestalter i detta land är det ingen, som jag för min del så ser upp till som till ledaren för första kammarens höger, den nuvarande statsministern. Men jag måste säga, att trots det att jag tror, att han är i fullständigt god tro, när han utvecklar sin uppfattning från sina utgångspunkter, så är dock själva denna uppfattning ett vittnesbörd om att vi stå på så olika sidor, så diametralt motsatta ståndpunkter, att en vädjan från en sådan regering om ett samarbete i solidaritetens tecken, den vädjan måste komma att förklinga ohörd.

Hans excellens herr statsminister **Trygger**: Endast några få ord till svar på vad den siste ärade talaren sagt. Jag vill då be att få slå fast, att då jag för min del förnekar rätten för de arbetslösa till arbetslöshetsunderstöd, så utgår jag därvid ifrån samma grundsats, som jag alltid tillämpat med avseende på alla andra medborgare, och som jag gjort gällande här i riksdagen vid flera tillfällen, då det varit fråga om att staten skulle understödja företag, som kommit i en dålig ställning. Jag har därvid alltid betonat, att jag är principiellt emot dylikt statsingripande, och att jag sålunda endast böjer mig i de speciella fall, där verkligen viktiga statsintressen kräva, att en dylik hjälp skall komma ifråga. Det är alldeles tydligt, att hade den nödställe en *rätt*, skulle jag icke kunna resonera på detta sätt.

Då jag i mitt förra yttrande sade, att jag alltid har velat, att arbetarklassen skulle komma upp, att den skulle komma i en god ekonomisk ställning och att den skulle sättas i tillfälle att bevara sin levnadsstandard, förnekade den ärade talaren, att jag skulle handlat så. Han förbisåg emellertid, att det var fråga om arbetarnas ekonomiska ställning. Vad den politiska ställningen beträffar vill jag för den ärade talaren tillstå, att jag icke kan erkänna, att jag har misstagit mig i min gamla uppfattning, utan att jag fortfarande håller fast vid,

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

att det har gått litet väl fort här i landet med förändringar i vår författning. Men å andra sidan, såsom jag sagt tidigare: jag är nu sådan, att när ett fait accompli är åstadkommet, anser jag mig pliktig ställa mig på den nya ståndpunkten. Och när nu demokratien har blivit så mäktig här i landet, vore det bra oförståndigt av mig, om jag bara sloge med händerna emot det nya och sade: det är alldeles förskräckligt detta, som jag kämpat emot vid alla möjliga tillfällen och som jag fortfarande anser oriktigt. Utan jag anser mig gagna mitt land bättre med att arbeta tillsammans med herrarna, de nykomna, som fått ökad makt och inflytande i vårt land, och försöka göra min mening gällande så gott jag kan. Ifall det är så, att det ligger något i vad jag gör gällande, kan jag få ett visst inflytande. Ligger det ingenting i det, ja, då går det med mig som med många andra, att jag blir utan inflytande.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag tog ordet för ett par repliker med anledning av hans excellens herr statsministerns anförande.

Jag måste först taga upp den punkt, där hans excellens ansåg sig böra inlägga en gensaga, nämligen mot användandet av ordet, »utslitna» om arbetarna vid Separator. Hans excellens förklarade, att dessa arbetare icke äro mera utslitna än hans excellens själv. Jag stöder mitt omdöme på två omständigheter. Dels hade jag nöjet att se alla dessa arbetare med sina medaljer på ett fotografi — fotograferingskonsten har ju kommit rätt så långt, så att fotografiet ger en ganska god bild av hur människor se ut. Och när jag studerade dem, fick jag det bestämda intrycket, att de voro utslitna arbetare. Möjligen fick jag detta intryck så mycket starkare, som jag vet, att Separator aldrig varit något särskilt Eldorado för sina arbetare. Jag hade på samma gång tillfälle att se ett fotografi av herr Trygger, och jag kan försäkra, att det var en väldig skillnad, och att det icke alls går att driva den satsen, att arbetarna ifråga icke se mera utslitna ut än hans excellens.

Vidare påstods, att jag stod på den ståndpunkten, att samhället icke bör iaktta neutralitet vid konflikter mellan klasser eller i arbetskonflikter. Det är icke korrekt återgivet. Men jag medger, att det ligger en viss sanning däri. Jag anser nämligen, att det finns tillfällen, då samhällets neutralitet icke är motiverad, utan då det tvärtom kan vara motiverat, att samhället tar ståndpunkt för den ena parten, beroende på vad striden gäller och hur striden föres. Om någonsin ett tillfälle har förelegat, där det fanns anledning att frångå denna neutralitet, så är det just under järnbruvskonflikten. Varför föres denna konflikt? Ja, den föres förnämligast för att påtvinga arbetarna en ordning beträffande arbetstiden, som står i den konträraste motsats till hela andan i den lagstiftning rörande arbetstiden, som Sveriges statsmakter ansett sig böra fastställa. Den kamp, järnbruvs herrarna föra mot sina arbetare, är ett försök att tvinga dem till arbetstidsförhållanden i strid mot vad den svenska riksdagen har ansett rimligt. Om det någonsin hade varit anledning att frånträda

Svar å
interpellation.
(Forts.)

samhällets neutralitet, så hade det varit vid detta tillfälle. Det hade varit fullkomligt befogat, att samhällets representanter trätt fram och förklarat, att järnbruksherrarnas uppträdande här är i så hög grad samhällsfientligt, att det icke kan tolereras, att en arbetaregrupp, som är utarmad av lång tids arbetslöshet, skall vara prisgiven åt krassheten hos dessa järnbruksherrar.

Men vad gör man i stället? Jo, man sätter sig ned och utreder, huruvida människor, som hava svultit i två år, böra svälta litet till, eller om man bör hjälpa en viss del av dessa svältande. Och nu skall man fortsätta att utreda. Det interPELLERADES här om retroaktiviteten för en vecka sedan. Saken har varit underställd arbetslöshetskommissionen, och arbetslöshetskommissionen har givit regeringen vissa uppslag till hur frågan kunde lösas. Men ändå är man icke färdig. Frågan skall gå tillbaka till arbetslöshetskommissionen igen för att utredas. Man får hoppas, att när saken sedan förekommer i statsutskottet, statsutskottets utredningslusta icke skall ta sig uttryck i återförvisning till arbetslöshetskommissionen för förnyad utredning. Det förefaller mig, när jag ser på detta utredande — låt mig säga, hela denna utredningsgalenskap — som om man egentligen icke hade sinne för att det är människor det gäller. Man sitter lugnt och räknar: hur många skola vi ge, och vad har den gjort, och hur har den haft det? Och detta fastän man vet, att här gäller det arbetare, som icke ha en sparad slant, eller som gått så lång tid utan arbete, att de befinna sig i nöd. Man förmår icke säga: vi skola hjälpa, där det behövs, vi veta, att dessa äro så nödställda, att de gå under, om vi icke hjälpa dem. Jag tror, att neutralitet är bra i allmänhet, men neutralitet kan också bli till likgiltighet inför dem, som verkligen behöva samhällets stöd, och det förefaller mig, som om det är den sortens neutralitet, som den nuvarande statsministern representerar.

Sedan invände herr Trygger emot mig, att han aldrig haft för avsikt att motarbeta arbetareklassens intressen. Jag har icke yttrat mig om hans excellens' avsikter. Det är möjligt att hans excellens aldrig haft för avsikt att motarbeta arbetareklassens intressen. Jag kan då bara säga, att i så fall har hans excellens kapitalt misslyckats i sina avsikter.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Hans excellens herr statsministern har svårt att fatta den förvåning, som jag uttryckte över att svaret på min interpellation i dag stod i sådant motsatsförhållande till högerpartiets hållning tidigare här i riksdagen i denna fråga. Och hans excellens uttolkade sin ställning till frågan på det sättet, att det var vars och ens plikt att i riksdagen försöka få ett beslut så gott som möjligt och sedan, när beslutet var fattat, lojalt böja sig för detsamma.

Ja, det är naturligtvis en sats, som är riktig. Men vad är det, som förekommit i denna fråga? I denna fråga har förekommit det, att den förutvarande regeringen har lagt fram en proposition. Den behandlades i statsutskottet, och statsutskottet lade fram ett förslag,

som icke tilltalade mig och mina meningsfränder. Men inom statsutskottet hade den nuvarande statsministerns meningsfränder avgivit en reservation. Och vad säga de i sin reservation? Jo, de säga, att »något ingripande i nu pågående konflikter bör dock icke förekomma. Ovannämnda omgruppering skall verkställas först efter arbetsfredens återställande inom vederbörande industri och ej heller åga rum, då genom skedd avtalsuppsägning eller eljest konflikt synes förestående.» Som främste man för denna reservation står herr Swartz i första kammaren, och med den ställning, herr Swartz intar inom sitt parti, kan jag icke gärna tänka mig, att denna reservation har blivit framburen annat än i samförstånd med högerpartiets dåvarande ledare i första kammaren, den nuvarande statsministern.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Nu har det synt mig förvånande, och jag är fortfarande förvånad över att när man vid detta tillfälle hade den uppfattningen, att dessa järnbruksarbetare icke ens skulle få den retroaktiva hjälp, som utskottsmajoriteten hade föreslagit, så vill man dock nu hjälpa dem på det sätt, som här förebådas. Jag har då uttryckt och uttrycker än en gång på dessa arbetares vägnar, som få hjälp, vår tillfredsställelse över att så kommer att ske. Om nu dessa människor, som man kan hjälpa, verkligen bli hjälpta, så är det naturligtvis mycket bra. Men jag måste göra den reflexionen, att om den uppfattning, som gjort sig gällande i dag, hade gjort sig gällande förut, så hade många fler blivit hjälpta än de, varom nu är fråga. Det går väl ändå icke an att resonera på det sättet, att sedan man biträtt ett yrkande på att ingen som helst hjälp skall lämnas under konflikt, kommer man och säger, att sedan ett beslut i den riktningen fattats, så skall man se till, om man kan hjälpa. Min förvåning är dikterad därav, att om den uppfattning, som framförts här i dag, förut funnits till inom det parti, herr statsministern tillhör, och om den uppfattningen där gjort sig gällande, att någon hjälp borde bringas dessa människor, då hade detta kunnat ske tidigare i år, och då hade det blivit många fler, som blivit hjälpta.

Då jag sålunda icke förstår anledningen till att man först så kraftigt, bestämt och energiskt både principiellt och praktiskt har hävdlat omöjligheten att i första hand hjälpa dessa människor, och sedan gör det retroaktivt, då kan herr statsministern förstå, att jag är något förvånad. Det synes mig, som sagt, vara att beklaga, att endast en del av de människor, vilkas ställning här av flera talare beskrivits, kunna få någon hjälp genom vad herr statsministern nu ställt i utsikt. Det är naturligtvis med tillfredsställelse man kan konstatera, att de skola få hjälp, men det är beklagligt och beklämmande — och det sökte jag få fram i mitt första anförande — att dessa 80 % av dem, som regeringens förslag omfattar, skola bli ställda utanför. Är det nu så, att den kungliga propositionen kommer att vidga ut den ram, som här fastslagits, skall jag vara den förste att vara tacksam därför. Man får ju, när propositionen kommer, tillfälle att kritisera den. Men jag vill konstatera faktum, och det är den utveckling, som frågan fått och som ligger just på det sätt, jag här har skildrat.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr statsministern måste förstå den förvåning, som gör sig gällande. Man kan ju icke förstå, vad anledningen var till den kamp mot den förutvarande regeringens förslag, som då gjorde sig gällande, och det intensiva motståndet mot detta förslag, när man nu ser, att det dock synes förefinnas en viss önskan att hjälpa till.

§ 3.

Svar å
interpellation.

Ordet lämnades härefter till

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Clason**, som anförde: Herr talman, mina herrar! Ledamoten av denna kammarare herr Johan Jönsson i Revinge har med kammarens medgivande till mig riktat följande spörsmål:

- »1) Har herr statsrådet för avsikt att snarast möjligt införa Kungl. Maj:t föredraga frågan om den skånska pastoratsregleringen,
- 2) Kan det i så fall förväntas, att denna angelägenhet löses i huvudsaklig överensstämmelse med den s. k. skånska pastoratskommitténs förslag?»

Det spörsmål, interpellantens frågor beröra, befinner sig för närvarande i följande läge.

Den s. k. skånska pastoratskommittén tillsattes av Kungl. Maj:t den 16 maj 1919 med uppdrag att inkomma med utredning och förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation i de delar av Lunds stift, som tillhöra Kristianstads och Malmöhus län.

Kommittén bestod av fem ledamöter, vilka dock delvis växlat. Då den ärade interpellanten själv varit ledamot av kommittén, behöver jag icke för honom redogöra för gången av dess arbeten; dem känner han givetvis bättre än de flesta. Avsikten, som är behjertansvärd, har varit att i Skåne vinna en jämnare fördelning av arbetsuppgifter och arbetskrafter på det kyrkliga området, än som hittills förelegat. Kommittén avlämnade sitt betänkande den 24 april 1922. Betänkandet remitterades därefter till kammarkollegium, som anbefalldes att efter vederbörandes hörande före den 1 oktober 1922 avgiva utlåtande. Denna tid har dock sedermera väsentligt förskjutits. Av de vederbörande myndigheter, som kammarkollegium hade att höra, avgav nämligen domkapitlet i Lund, vilket å sin sida hört församlingarna och andra i stiftet, icke förr än den 24 januari detta år sitt yttrande till länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län, och av dessa länsstyrelser avlämnade den senare sitt utlåtande först den 12 februari och den förra sitt först den 19 februari. Kammarkollegium behövde givetvis också tid på sig, vilket medfört, att dess eget yttrande inkommit till ecklesiastikdepartementet först den 10 i denna april månad. Detta yttrande är likvisst icke fullständigt; det omfattar visserligen ett mera allmänt hållet principuttalande i ärendet, men när kollegiet därefter går in på sitt specialförslag rörande de av kollegiet uppställda principernas tillämpning, så omfattar detta specialförslag endast pastorat till-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

hörande tre kontrakt, Oxie, Skytts och Färs kontrakt, och då hela antalet skånska kontrakt är tjuguet, återstår alltså att avgiva specialförslag för aderton, d. v. s. för det stora flertalet. Även beträffande de tre specialbehandlade kontrakten gör kammarkollegium den reservationen, att det vid förslagens uppgörande icke haft tillfälle att förskaffa sig önskvärd kännedom om åtskilliga lokala förhållanden av beskaffenhet att kunna äga inflytande på frågan om lämpligheten av de sålunda avsedda pastoratsbildningarna, och att det därför tillfullo inser, att av en sådan anledning även dessa ändringsförslag kunna lämna rum för anmärkningar; kollegium tillägger också, att dessa dess förslag — specialförslagen rörande de tre kontrakten — torde tills vidare få betraktas såsom »allenast preliminärt fastställda».

Jag har här med mig kollegiets yttrande. Det är, som kammarerna torde finna, en ganska omfångsrik handling — och jag, kan tillägga, en synnerligen innehållsrik handling — som här föreligger, och den är också av sådan beskaffenhet, att det drager åtskillig tid att tränga in i densamma. Jag vill också erinra om att utom detta betänkande av kammarkollegium föreligga ju yttranden från flera kommittéer, som förut haft att syssla med dessa frågor, liksom också från de länsstyrelser, som avgivit utlåtanden i frågan.

Redan den flyktigaste blick på det föreliggande materialet ger nu två ting vid handen. Det ena är, att hela denna fråga är en i flera hänseenden synnerligen betydelsefull och djupt ingripande fråga. Pastoratskommitténs förslag innebär i själva verket en mycket genomgripande omdaning av församlingsförhållanden, som i stort sett bestått genom århundraden. Skånes nuvarande 220 pastorat skulle enligt kommitténs förslag reduceras till 184, och av dessa äro 86, d. v. s. närmare hälften, enligt kommitténs eget beräkningssätt att betrakta som nybildade. Denna förändring, har huvudsakligen kommit till stånd därigenom, att man dels sammanslagit förut gentemot varandra självständiga församlingar, dels i vissa fall sprängt sönder församlingar, som förut varit förenade med varandra, och så har man fått dessa 86 nybildade församlingar. Såsom ett exempel på vilka förslagets konsekvenser skulle bli kan jag ju nämna, att framdeles gudstjänster icke skulle komma att varje söndag hållas i ett stort antal kyrkor, där sådant tidigare varit brukligt. Med förslaget äro vidare förknippade en hel del rättsfrågor, som kunna vara av ganska delikat natur, t. ex. i vilken grad nuvarande tjänst innehavare kunna anses skyldiga att underkasta sig de förändringar, som en sådan omreglering av deras pastorat och tjänstgöringsskyldigheter kommer att medföra, vidare hur ekonomiska uppgörelser skola komma till stånd mellan församlingar, som vare sig ingå i en ny pastoratsbildning eller utträda ur en gammal, vidare hur man skall ställa sig till frågan om anordnande av nya prästgårdar i de nya pastoraten o. s. v. Detta kammarkollegii yttrande är mycket upplysande i avseende på dessa rättsfrågor och en del andra frågor, och kollegium betonar flerstüdes, att man i dylika fall måste gå tillväga med stör-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

sta varsamhet. Jag skulle kunna ha mycket att tillägga härom, men summan är emellertid, att frågan på grund av dess egen natur måste ses och behandlas med mycken omsikt och noggrannhet.

Det andra, som varje blick på materialet ger vid handen, är att under ärendets hittillsvarande handläggning meningsskiljaktigheterna hos de utredande myndigheterna visat sig vara ganska stora. Redan hos pastoratskommittén framträdde en viss meningsskiljaktighet i fråga om huruvida det vore lämpligt eller ej att använda pastorat av typen fyra församlingar sammanslagna under blott en präst, vilken skulle ha att sköta gudstjänsten i fyra kyrkor (s. k. fyrakyrkoförsamlingar); mot den saken var det två av de fem kommitterade, som reserverade sig. Denna meningsskiljaktighet måste dock sägas vara av mindre betydelse och räckvidd i jämförelse med dem, som framträtt under ärendets vidare handläggning. Domkapitlet i Lund inhämtade, såsom nämnts, yttranden från olika församlingar och befattningshavare; bortåt 400 yttranden ha avgivits, och man kan säga, att det stora flertalet är avstyrkande. Domkapitlet i Lund har liksom ställt sig självt på en mycket skarpt avvisande ståndpunkt och detsamma är i huvudsak fallet med länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län. Kammarkollegium har åter, kan man säga, slagit in på en viss medelväg, som synes erbjuda mycket av intresse, men även inom kollegium hava olika meningar framträtt. Även dessa av mig nu berörda omständigheter — dessa starkt divergerande meningar, som framträtt under ärendets gång hos själva församlingarna och hos de sedermera hörda myndigheterna — nödvändiggöra givetvis en mera ingående granskning av förslaget än om den föregående utredningens resultat skulle utmynnat i en enda enhetlig linje, så att alla varit ense om, hur man skulle ställa sig i det fallet.

Jag ber ännu en gång att få erinra om att kammarkollegiets utlåtande inkommit till ecklesiastikdepartementet först den 10 i denna månad, vidare att det icke omfattar hela frågan samt att det reserverar sig mot förslaget i vissa avseenden. Då härtill kommer, att jag för min del tidigare icke haft någon som helst anledning att samsätta mig med denna fråga eller närmare söka sätta mig i densamma, förrän jag för något mer än en vecka sedan kallades att förvalta det ämbete, som jag nu har äran företräda, så är det givet att jag för närvarande icke kan yttra mig om den tidpunkt, då ärendet kan vara färdigt till beredning inför Kungl. Maj:t. Detta så mycket mindre som det departement jag har äran förestå, även eljest är belastat med en mycket avsevärd arbetsbörda av löpande ärenden. Jag kan nämna, att förlidet år uppgick antalet i konselj behandlade ärenden inom detta departement till 4,500, alltså ett 90-tal ärenden i veckan att handlägga. Vid sidan härav finnas dessutom för närvarande andra stora frågor, som vänta på handläggning och föredragning. i departementet.

Jag förstår emellertid till fullo de önskningsar, som på många håll måste hysas, att få besked i frågan så snart som möjligt, och någon anledning att uppskjuta ärendets föredragning, sedan det blivit vederbörligen berett, finnes såvitt jag kan förstå, icke. Detta till

svar å interpellantens första fråga angående tidpunkten för ärendets föredragning. Svar å
interpellation.
(Forts.)

Beträffande hans andra fråga torde av vad jag yttrat hava framgått, att då frågans beredning hittills icke *kunnat* hinna längre inom departementet än som skett, så är det mig icke möjligt att avgiva någon förhandsförklaring rörande de rådslag, som jag framdeles kan bliva föranlåten att avgiva. Jag skulle vilja tillägga, att jag icke skulle anse det förenligt med det ansvar, som jag inför Kungl. Maj:t och riksdagen har och som bör åligga en föredragande, om jag utan att hava haft tillfälle att på ett mera ingående sätt taga del av och sätta mig in i ärendet, avgåve någon sådan förhandsförklaring.

Vidare yttrade:

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet frambära mitt vördsamma tack för det svar han givit på min interpellation, ehuru jag får erkänna, att det synes mig, som om den snabbhet, varmed svaret expedierats — jag framställde min fråga i onsdags och hade då icke den avlägsnaste tanke på att så här omedelbart få svar — har vunnits på bekostnad av utförligheten i svaret. Ty när herr statsrådet, fullt riktigt, synes det mig, säger, att han icke kunnat sätta sig in i ärendet, och att detta icke föreligger i sådant skick, att han kan avgiva något förhandslöfte angående det förslag han kommer att lämna Kungl. Maj:t, så undrar jag om han icke skulle hava vunnit en viss klarhet i detta avseende, därest han dröjt ytterligare några veckor med svarets avgivande. Jag förutsatte nämligen uttryckligen i min interpellation såsom ett önskemål att riksdagen, *innan den åtskildes*, skulle erhålla besked i dessa punkter. Men jag väntade verkligen icke, att herr statsrådet redan efter fyra dagar skulle expediera ett svar, som egentligen icke är något svar alls, ty allt det där, som herr statsrådet läste upp om gången av ärendets behandling, det kände jag verkligen till förut, så det behövde jag icke höra från statsrådsbänken. Huru de olika myndigheternas synpunkter i ärendet divergerat, och hur frågans beredning i övrigt fortskridit, allt det där känner jag fullväl till förut.

Anledningen till min interpellation har jag angivit i motiveringen till densamma. Förhållandet är det, att man nere i Skåne satt i gång mäktiga krafter från prästerligt håll för att få till stånd ett beslut, som stode i direkt strid mot riksdagens beslut 1910, där det i motiveringen för den då beslutade löneregleringen uttryckligen angives, att en förutsättning är att man åvägbringa en reglering av de pastorat, där arbetsbördan icke vore tillräcklig för innehavaren.

I detta fallet skall jag endast be att få läsa upp en passus ur departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet i den proposition, som avgavs till 1910 års riksdag. Han yttrar där: »Jag anser därför, att med fasthållande av denna synpunkt en effektiv och

Svar å
interpellation.
(Forts.)

grundlig omreglering av den kyrkliga indelningen och organisationen bör äga rum i samband med fastställandet av de nya lönereglerna för prästerskapet, och det är under en sådan förutsättning de nu utarbetade förslagen till ordnande av de prästerliga avlönings- och beskattningsförhållandena blivit uppgjorda.» Riksdagen anslöt sig i sin skrivelse till denna departementschefens ståndpunkt och fastslog således, att man skulle göra en omreglering av pastoraten i de trakter av landet, där sådant kunde vara behöfligt.

Jag vill i det sammanhanget ytterligare framhålla, att när biskop Billing, som ju den gången var vice talman i första kammaren, yttrade sig i denna fråga under debatten, så opponerade han sig icke alls, såvitt jag kunnat finna av hans anförande, mot denna ståndpunkt, utan den tycks han, åtminstone vid det tillfället, ha godtagit fullständigt. Man kan ju också förstå, att när det gällde en lönereglning, så var det icke opportunt att tala om, att man motsatte sig att få en reglering av arbetsbördan för de prästerliga befattningshavarna. Men vid alla lönereglningar har man alltid vinnlagt sig om och gjort till ett villkor, att tjänst innehavaren skulle få tillräcklig sysselsättning. Herr statsrådet vet också mycket väl, att när det gällde den nya lönereglningen för de centrala ämbetsverken, så ökade man på tjänstgöringstiden för deras befattningshavare med en timme. Det är således icke ovanligt att man i samband med lönereglningar begär också en reglering av arbetstiden.

Jag anser således, att det den gången fullständigt fastslogs, att det skulle företagas en omreglering av pastoraten i de trakter, där sådant behövdes, och en dylik reglering verkställdes också på Gottland. Detta är alldeles ingen nyhet, som den skånska pastoratskommittén hittat på, dessa trekyrkoförsamlingar, som man opponerat sig så starkt emot både från länsstyrelsernas och domkapitlets sida. Redan prästlönereglingskommittén föreslog i sitt betänkande, att treförsamlingspastoraten borde i princip införas på Gottland, och i denna kommitté sutto dock sådana statskyrkans stödjepelare som kontraktsprosten Ekström, biskop Lindström, kyrkoherdarna Redelius och Sörensen. Man hade således icke — åtminstone icke vid det tillfället — några principiella betänkligheter mot att sammanlysa gudstjänst i t. ex. två av ett pastorats tre kyrkor. Det är först på de yttersta av dessa dagar, som detta spörsmål blivit så brännande i den skånska provinsen, och domkapitlet låtsas tro att från församlingarnas sida reses ett kolossalt motstånd mot tanken på sammanlyst gudstjänst. Alla de herrar, som föra det talet, få ursäkt mig, om jag icke ett spår tror på detsamma. Jag har så pass mycken kännedom om den skånska lantbefolkningen, att jag icke tror, att den kommer att ställa till med vare sig ett bondetåg eller ett annat tåg på *den* grund att man nu sammanlyser gudstjänst i kyrkorna, ty rätt så ofta får man ändå inställa gudstjänsterna på den skånska landsbygden, på den grund att ingen kommer och hör på kyrkoherden, när han predikar. Jag tror därför, att allt det där talet om att församlingsvården skulle bli så lidande, om regleringsförslaget genomföres, i verkligheten icke håller streck.

Nu föreslår länsstyrelsen i Malmöhus län, att man skulle uppskjuta frågan. Det är, synes det mig, den mest orimliga ståndpunkt, som överhuvud kan intagas, och det erkände till min glädje herr statsrådet själv. Ty det är klart att med alla de svävande byggnadsfrågor beträffande prästgårdar, som finnes därnere, så skulle ett uppskov innebära, att flera prästgårdar finge uppföras så att säga i onödan, ty förr eller senare blir man väl tvungen, trots domkapitlet och länsstyrelsen i Malmö, att reglera de skånska pastoraten i överensstämmelse med riksdagens direktiv av 1910.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Av dessa orsaker anser jag att det varit önskvärt, om man redan innan denna riksdag åtskildes av herr statsrådet kunde fått närmare besked huru han rent principiellt ställde sig till frågan om t. ex. treförsamlingspastorat, ty så snart vi voro eniga på den punkten, och man kunde fått besked av honom därutinnan, tror jag att vi med visst lugn och tillförsikt skulle kunnat avvakta hans vidare beslut i ärendet. Det är för övrigt att märka, att den skiljaktighet, som förefanns inom den skånska pastoratskommittén, inskränkte sig till en enda prästman, och det visar således, att i princip anslöt sig den prästerliga ledamoten till treförsamlingspastoraten.

Nu har emellertid herr statsrådet givit mig ett svar, och jag får, ehuru jag icke kan vara tillfredsställd med detsamma, i alla fall hoppas, att, med den samvetsgrannhet, som kännetecknar den nuvarande ecklesiastikministern, han skall, när avgörandet kommer att träffas, behandla frågan i ungefärlig överensstämmelse med riksdagens direktiv av 1910. Jag vill erinra om att år 1910 opponerade sig dåvarande professor Clason icke mot denna punkt om pastoratens omreglering, medan han däremot opponerade sig mycket skarpt mot att man hade vidhängt regeringsförslaget ett förslag om ändrad vallag vid tillsättandet av prästerliga tjänster.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Då min ärade kamrat på Skånebanken så snart erhållit herr statsrådets svar på sin interpellation, så tycker jag, att man skulle kunna förvänta, att det skulle kunna gå fort nog att få denna fråga klar i så måtto, att den kan vidare behandlas av Kungl. Maj:t. Jag tycker, att svarets snabbhet tyder på att man icke vill ligga på denna fråga.

Det var ett uttalande av herr Jönsson i Revinge, som gjordes för en tid sedan i kammaren och som återkommit i dag, nämligen att det egentligen var prästerna där nere, som ställde sig mindre tillfredsställda med åtskilligt i pastoratskommitténs förslag. Och då herr Jönsson också sade, att han kände närmare till lantbefolkningen, så smiekrar jag mig med att också stå litet i beröring med lantbefolkningen där nere i Malmöhus län. Och jag kan försäkra, att det är många av denna befolkning, som icke äro vidare tillfredsställda med åtskilligt av det här föreliggande förslaget. Det är icke blott prästerna

Svar å
interpellation.
(Forts.)

utan också andra. Och då det här utsades och lades så stark tonvikt på att det i 1910 års lönereglering bestämdes, att prästerna skulle ha full sysselsättning för sina löner, så tror jag icke, att det är på denna punkt som oppositionen mot det föreliggande förslaget i stort sett ligger. Men de sakkunniga ha icke precis stannat vid detta utan de ha också bollat med åtskilliga församlingsbildningar, som det är tal om att sammanslå, men icke alltid därför att de äro så små. För att taga ett exempel kan jag nämna, att man föreslagit att sammanslå tre församlingar till ett pastorat med 5,000 å 6,000 invånare och göra det på det sättet, att man tar två nuvarande pastorat med två församlingar var och gör dem till två pastorat, det ena med tre församlingar och det andra med en. Det är då svårt att för allmogen göra begripeligt, att detta skulle stå i omedelbar överensstämmelse med 1910 års lönereglering. Kanske prästerna kunna tycka om det, ehuru jag icke hört detta uttalas från någon präst. Men från de tre församlingar, som skulle sammankopplas, har jag hört, att det förefinnes en alldeles bestämd folkmening, om att något sådant icke skulle stå i överensstämmelse med 1910 års lönereglering. Jag skulle i det avseendet kunna meddela åtskilligt rörande andra föreslagna pastoratsbildningar, men jag vill icke upptaga tiden. Detta förslag är nämligen av så genomgripande betydelse för så många förhållanden där nere i Skåne, att det skulle vara, tycker jag, mer än märkvärdigt, om icke ett så djupt ingripande förslag erfordrade både lång tid och ett synnerligen omfattande arbete för att kunna genomträngas, så att ett verkligt definitivt förslag skulle kunna föredragas och avgöras inför Kungl. Maj:t. Och jag skulle rent ut vilja säga, att om föredragande departementschefen icke nedlägger all möjlig möda och omsorg på att göra det bästa av den föreliggande situationen, då sviker han helt säkert de förhoppningar, som delas av den övervägande delen av lantbefolkningen i det län, som herr Jönsson i Revinge och jag representera. Det var för att giva uttryck åt denna min mening, som jag begärde ordet. Och då jag hör, att det är herr statsrådets avsikt att gå fram på sådant sätt, så ber jag att å egna vägnar — och jag vet, att denna min åsikt delas av många där nere — få framföra ett tack och därjämte uttala min säkra förvissning, att så måtte ske.

Herr *Fjellman* instämde häruti.

Herr **Schlin**: Herr förste vice talman! Jag har icke närmare satt mig in i kommitténs arbete och förslag och skall därför icke närmare inlåta mig på den saken. Men jag vill begagna tillfället för att framföra en allmännare synpunkt på denna fråga, som också kommit fram i herr statsrådets svar, när han sade, att avsikten med regleringen av de skånska pastoraten också var att få en jämnare fördelning av arbetskrafterna inom prästerskapet. Det är den angelägenheten som jag vill understryka, och jag gör det mest i egenskap av norrlänning.

En sådan jämnare fördelning av de prästerliga arbetskrafterna i vårt land är i hög grad behöflig. Jag har haft tillfälle att själv bil-

da mig en uppfattning i denna fråga, då jag i sju år tjänstgjort i Uppland, vistats på Gottland tidvis och större delen av mitt liv i Norrland. Jag känner därför rätt väl till förhållandena och vet, att några präster ha ganska litet att göra, under det att andra icke hinna med, vad de skola göra. Jag skall be att få anföra några ord i denna fråga av svenska kyrkans primas, ärkebiskop Söderblom. Han skriver om prästbristen, följande:

Svar å
interpellation.
(Forts.)

»Men antalet räcker inte till att fylla alla befintliga platser. Det finns nämligen alldeles för många sysslor. Prästernas antal är väl snarare inalles för stort. Visserligen råder kännbar brist på vissa, mycket viktiga håll, men samtidigt sitta de på andra trakter av vårt land alldeles för tätt. Skicka upp en laddning av dem som vegetera nere på de prästrika slättbygderna till biskop Bergqvist, eller dit där de eljest behövas. Det har framhållits, vilket upprörande slöseri med personlig kraft dessa till omfång och folkmängd obetydliga, varandra näraliggande landsförsamlingar innebära. Kommer därtill de usla ekonomiska villkoren för obefordrade och komministerar, så vill det en högst ovanlig andlig spänstighet till för att, utan arbete och utan tillräcklig utkomst, inte försoffas för all framtid. Det är så de lata prästerna metodiskt fostras. Jag kursiverar de ord, som jag just i detta ögonblick mottager från en svensk komminister: *'Fullt arbete åt varje präst, så att ej komministerar fostras vid svält och lättja.'*»

Jag fortsätter — det är fortfarande ärkebiskop Söderblom, som talar:

»'Prästbristen' borde sålunda avhjälpas dels genom sammanslagningar i vida större utsträckning än vad som är föreslaget, dels genom skärpta bestämmelser, som, såvitt möjligt, utestängde från arbetet, strängare än hittills, klen material. Det skulle betyda många färre predikningar var söndag, men kanske även i sin mån avhjälpa det flerstädes rådande predikoeländet, som är den svagaste punkten i kyrkans svaghet. Ty predikan är prästens viktigaste åliggande. — Både folk och präster äro utpredikade. Det märks såväl på församlingens fåtalighet i många av våra kyrkor och bönhus, som på de tröstlöst döda och slarviga — i båda fallen undermåliga — *predikningar* man kan få höra. — Varför så många predikningar? Och varför högmässa varje söndag i små nära liggande församlingar? Det räcker med varannan eller var fjärde eller mera sällan. Då skulle gudstjänsten skattas högre och besökas mer.» Så långt ärkebiskop Söderblom i fråga om prästbristen.

Jag skall taga ett exempel från min hembygd. För närvarande tjänstgör en gammal prost och en komminister i Hede, Ljusnedal, Storsjö, Tännäs, Vemdalens och Linsälls församlingar. Det blir ett område på omkring 82 kvadratmil med en folkmängd av ungefär 7,000 invånare. Det är icke möjligt att få dit prästerliga krafter. Under sådana förhållanden bör också allt göras som kan göras för att söka få en jämnare fördelning av de prästerliga krafterna till stånd, och kan det ske genom den föreslagna reducceringen av församlingarna i Skåne, så är det värt allt understöd. I samma mån som skyl-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

digheten att underhålla prästerna överföres från de enskilda församlingarna till en allmän, under statsmakterna stående fond, kyrkofonden, som bildas från gemensamma ekonomiska källor, i samma mån bör också tillses, att prästerna sättas dit, där de bäst behövas och kunna uträtta något. Samtidigt med att det är för mycket präster på slättbygden, få stora arbetaresamhällen uppe i Norrland leva utan själavård.

Det är dessa synpunkter, som jag velat giva uttryck åt vid denna debatt.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Jag har med synnerligt intresse lyssnat till den siste ärade talaren på Norrlandsbänken och hans varma inlägg för att flytta Skånepräster upp till Norrland. Jag är dock icke alldeles övertygad om att en sådan förflyttning skulle vara så lycklig, som han synes föreställa sig. I allmänhet får man väl anse, att med enstaka, högst beaktansvärda undantag infödingsrätten, som man brukar kalla den, bör få göra sig gällande, och i regel torde man väl få säga, att det är rätt lyckligt, att så sker. Man får icke lägga en schablonmässig synpunkt på denna fråga. Norrland och Skåne äro så vitt skilda folkpsykologiskt och historiskt, att man icke kan göra en så enkel jämförelse. Man kan icke lägga en linjal eller en tumstock på dessa ting.

Jag begärde emellertid ordet för att med anledning av herr Jönssons i Revinge yttrande få framställa något annorlunda beskaffade synpunkter. Vi ha för icke länge sedan haft tillfälle att uttala våra meningar båda två, men det var en natt mellan klockan 4 och 5, så det kanske icke skadar att gör om det en smula i dag.

Här har redan från skåniskt lantmannahåll betonats, att detta icke är en prästernas sak. Herr Jönsson i Revinge har lagt hela sin opposition — om jag så får kalla den — så, att det skulle vara en prästerlig strid, som fördes där nere i Skåne, och till och med gått så långt, att han sade, att de representera mäktiga krafter. Jag visste icke, att de voro så mäktiga, som herr Jönsson i Revinge ville göra dem till, men det kanske är så. Men vad jag däremot på de bestämdaste vill motsäga honom uti, det är, att den begäran, som framkommit från domkapitel, länsstyrelser och församlingar, skulle stå i strid med riksdagens direktiv. För att detta hans yttrande icke skall stå oemotsagt i referatet av dessa överläggningar, skall jag be att gent emot herr Jönssons i Revinge yttrande få citera något, som synes mig giva en annan färg åt detta. Jag skall då taga det utlåtande, som nyss inkommit, nämligen yttrandet från kammarkollegium. Kammarkollegium säger om just denna inskränkning av gudstjänsterna eller avlysande av gudstjänsterna följande ord, som torde vara väl värda att den ärade interpellanten en smula tänker på. Det heter:

»En inskränkning av gudstjänsternas antal i förhållande till vad för närvarande är vanligt är givetvis ägnad att framkalla starka betänkligheter. Sådana hava också uttalats av ej mindre domkapitlet än även så gott som alla i ärendet hörda övriga vederbörande.»

Så vitt jag kan förstå, är det sålunda icke bara prästerna utan även de andra myndigheterna och även kammarkollegium, som ställt sig betänksamma till denna inskränkning. Här kommer kammarkollegii yttrande stick i stäv mot herr Jönssons yttrande nyss, då det säger:

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

»Det lär icke heller kunna bestridas, att dessa betänkligheter vinna ökat stöd såväl därav, att prästlöneregleringskommittén i sitt betänkande beträffande den kyrkliga indelningen och organisationen uttalat, att församlingvården borde vara så anordnad, att gudstjänstens förrättande i överensstämmelse med ortens sed kunde av prästerskapet nöjaktigt fullgöras, som ock framför allt därav att berörda uttalande åberopats och godkänts av riksdagen i dess förenämnda skrivelse till Eders Kungl. Maj:t i anledning av nådiga propositionen med förslag till prästlöneregleringslag med mera.»

Det är bara den ena halvan av yttrandet, som herr Jönsson i Revinge citerade. Här har jag tillåtit mig att citera den andra halvan och utan dessa båda hälfter blir det icke någon helhet.

När herr Jönsson säger, att biskop Billing varit med på detta förslag och icke gjort någon opposition mot detsamma, ja, då får jag däremot ställa den biskop Billing, som i domkapitlets yttrande har framlagt så allvarliga betänkligheter däremot. Varpå beror detta? Beror det på någon förändring i hans uppfattning? Det känner jag naturligtvis icke. Men det beror uppenbarligen därpå, att ett sådant förslag som det i den skånska pastoratskommitténs framlagda förelägg icke för riksdagen, när denna sak framdrogs där. Ty då hade man att utgå från det förslag, som var framlagt av den s. k. prästlöneregleringskommittén, och i det förefinnas icke de principer uttalade, som nu läggas till grund här. Jag skulle snarast vilja säga den ärade interpellanten, att den uppfattning, som ligger till grund för kommitterades beslut, nog är — och jag styrkes i denna min uppfattning av yttrandet från kammarkollegium — ett privat framlagt förslag av en skånsk man, vilket framkom, om jag icke misstager mig, för omkring 5 år sedan, och man kan icke gärna begära, att biskop Billing skall kunna opponera mot ett förslag, som ännu icke hade framkommit utan låg 15 år framåt i tiden.

Jag har velat, att dessa av kammarkollegium sammanfattade, klart uttryckta betänkligheter mot detta förslag skulle komma till uttryck i debatten i dag.

Herr Jönsson i Revinge klagade över, att han fått sitt svar allt för snabbt. Det syntes, som om han ansett lämpligare, att herr statsrådet en smula dröjt med sitt svar. Herr Jönsson i Revinge tar väl då icke illa upp, om jag säger, att det synes mig som om herr Jönsson i Revinge då lika gärna kunnat vänta något med sin fråga.

Men en sak synes mig betänkelig med avseende på denna interpellation, och det är, att en enskild person i en sakkunnigkommitté vill begagna sig av interpellationsrätten i riksdagen för att söka, under det att ärendet ligger under utredning och under det att myndigheternas uttalanden infordras, driva fram den mening, som han har förfäktat och i detta sakkunnigeutlåtande framlagt. Det synes mig

Svar å
interpellation.
(Forts.)

som om — i synnerhet efter de vackra ord, han hade att säga till herr statsrådet om det samvetsgranna sätt, varpå man visste, att han skulle behandla ärendet — man hade kunnat vänta, att han underlåtit att öva den påtryckning till förmån för den skånska pastoratskommitténs synpunkter, som här har framkommit.

Jag skall be att få förena mig i de uttalanden, som här gjorts från olika håll, nämligen att vi förvänta, att, när denna fråga kommer att avgöras av Kungl. Maj:t, det må komma att ske med noggrann hänsyn tagen icke endast till den skånska pastoratskommitténs mäktiga ord utan jämväl till vad de i ärendet hörda myndigheterna ha sagt, främst till domkapitlet, som ju har ansvaret för den andliga vården, därefter till de båda länsstyrelserna och icke minst till församlingarna. Ty i en demokratisk tid som den nuvarande synes det mig icke vara så alldeles riktigt, att man går allt för starkt emot församlingarnas här, som det synes mig, i många avseenden — säkerligen icke i alla — berättigade krav, så att deras vilja också kommer att tillgodoses.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Herr Olsons i Kullenbergstorp invändningar här voro ju icke precis av så principiell natur, utan, så vitt jag fattade honom rätt, så riktade han sig endast mot vissa av dessa regleringar, vilka han tyckte verkade barocka. Han nämnde särskilt ett fall, och jag har försökt under hand att få honom att tala om, vilket eller vilka pastorat det var, på vilka han syftade. Men han tyckte, att det kunde jag söka ta reda på själv; men som det är ett ganska mödosamt arbete, så har jag icke hunnit att på en så kort stund göra det, isynnerhet som jag hade att höra på kyrkoherde Pehrsson, och därför har jag inte något att anföra till försvar för Skånekommittén på den punkten. Men skälet till att i alla fall sådana regleringar gjorts torde ha varit att församlingarna varit så belägna och skillnaden i folkmängd och deras areal så stor, att det lämpar sig bättre med två sammanslagna pastorat såsom en stor församling och ett pastorat med tre mindre församlingar, för att på så sätt jämna ut arbetsbördan för prästerna. Något annat kan omöjligt avsikten ha varit. Ty den skånska pastoratskommittén har verkligen icke vinnlagt sig om att ställa till trassel mellan församlingarna, utan man har uteslutande letts av objektiva principer för att åstadkomma en så jämn arbetsfördelning som möjligt.

Jag tror icke, kyrkoherde Pehrsson, att man bör uttolka herr Sehlin's yttrande på det sättet, att han skulle avsett att flytta präster från Skåne upp till Norrland. Ty så fattade jag alls icke herr Sehlin, utan han betraktade, och med all rätt, synes det mig, prästerskapet i riket såsom en helhet. Det är klart, att om man gör så, så minskas antalet präster i en del av Sverige, och givetvis kommer då det överskott som finnes där nere att missiveras på annat håll. De skånska prästerna böra därför icke med nödvändighet skickas till Norrland, utan kunna stanna på närmare håll för att denna utjäm-

ning skall komma till stånd, så vitt jag begriper; och det tycker jag måste anses vara en riktig princip.

Vidare tycker jag det, att om man minskar antalet präster, så blir det möjligt att bereda dem bättre avlöning än hittills, och jag kan försäkra, kyrkoherde Pehrsson, att jag icke skall draga mig för att, om ett beslut om pastoratsreglering kommer till stånd, ett annat år motionera om ökad ersättning åt de prästmän som tilldelas tre församlingar. Ty jag finner den invändningen, att löneökningen till de prästmän, som få ytterligare en församling, blir obetydlig, vara hållbar. Men jag anser, att den orättvisa, som detta kanske innebär, kan rättas till genom ett riksdagsbeslut sedermera. Och jag skulle verkligen vilja uppmana den nuvarande ecklesiastikministern att framlägga en proposition till riksdagen i sådant syfte. Ty det är klart, att kyrkofonden mycket väl kunde bära en utgift i den vägen, när man i alla fall så starkt som sker beskär antalet präster.

Vidare talade herr Pehrsson om, vilka starka betänkligheter som gjort sig gällande från de hörda myndigheternas sida, ifrån domkapitlen, länsstyrelserna och församlingarna och slutligen även kammarkollegium. Men jag finner det helt naturligt, att kammarkollegium, sedan detsamma läst betänkligheterna från länsstyrelserna och domkapitlet, tagit ett visst intryck av de synpunkter, som blivit framförda. Men i alla fall slutar kammarkollegium med att i princip ansluta sig till förslaget, om tre-församlingspastorat.

Då han vidare citerade, vad kammarkollegium anfört, så kunde han ha fortsatt med att tala om, att kammarkollegium säger om domkapitlens utlåtande, att en hel del av dess invändningar mot kommittén grundar sig på missuppfattning av innebörden av kommitténs förslag. Och jag tycker verkligen att det ser ut, som om den myndige chefen för domkapitlet i Lund, biskop Billing, hade totalt glömt, vad som beslutats 1910 i samband med prästlönereregleringsförslaget. Ty den synpunkten kommer alls icke fram i domkapitlets utlåtande, att riksdagen, såsom ju faktiskt skett, uttalat sig för en pastoratsreglering. Och jag tycker verkligen att det icke hade skadat, att man även en liten smula beaktat den synpunkten, när man avger ett ämbetsutlåtande.

Vad nu de skånska församlingarnas yttranden beträffar, så får man nog icke taga de där avstyrkandena alltför allvarligt. Ty då man vet, hur det går till med de beslut, som fattas på kyrkostämmor och hur ytterligt fåtaligt dessa stämmor äro besökta, så inser man, att man kan nära nog få till stånd vilka beslut som helst. I regel bryr allmänheten sig icke om kyrkostämmorna, och man har förmodligen icke observerat i de olika församlingarna, vilken utomordentligt viktig fråga det här gällt att behandla, särskilt med avseende å dess ekonomiska konsekvenser. Ty det är ju att märka, att skall man bibehålla den nuvarande kyrkliga indelningen i Skåne, så komma församlingarna att åsamkas en utgift av 2 miljoner för byggande av prästgårdar utöver vad kommittéförslaget härvidlag förutsät-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ter. Och när härtill kommer, att alla dessa överflödiga prästmän ju måste avlönas, kan jag icke finna annat, än att ett beslut i ungefärlig överensstämmelse med Skånekommitténs förslag väl kan motiveras. Det är icke alls någon förmåtenhet å min sida, när jag frågat herr statsrådet, om han tänkte gå på kommitténs linjer. Ty till dessa linjer ansluter sig, man kan gärna säga, den enda objektivt dömande myndigheten, nämligen kammarkollegium — jag räknar nämligen icke domkapitlets utlåtande såsom givande objektivt uttryck åt uppfattningarna nere i Skåne.

Herr **Sehlin**: Herr förste vice talman! Bara ett ord som replik till herr Pehrsson i Göteborg. När han vänder sig mot förslaget att man skulle skicka präster från Skåne upp till Norrland, då vänder han sig icke mot mig utan mot ärkebiskop Söderblom, ty jag citerade dennes yttrande om att man skulle skicka upp en laddning präster till biskop Bergqvist i Norrland och dit, där de verkligen behövas. Naturligtvis var det icke min mening, att man omedelbart skulle börja skicka präster i Skåne dit upp, utan jag har menat, att då man reglerar för prästerskapet i framtiden och när man har att taga deras avlöning ur en gemensam fond, som bildats från olika håll i riket, så skall man se till, att en landsända ej blir gynnad framför andra, utan att präster placeras, där de behövas.

Det talas mycket här om de starka betänkligheterna från de skånska pastoraten, de historiska banden och de ekonomiska förmåner, som de haft och ha. Jag skulle vilja säga att det är åtskilliga förhållanden också däruppe i Norrland, som man bör taga hänsyn till. Vi ha de stora skogarna till boställen, vilka dragits in till kyrkofonden, och som lämna en ingalunda ringa del av denna fond. Även från synpunkten av de tillskott, som Norrland ger till kyrkofonden, har det också rätt att här bli tillgodosett.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Ja, herr förste vice talman, jag nödgas med anledning av de sista orden be att få komma med ett litet genmäle. Här har gentemot den uppfattning som av mig företrädes citerats ett ord av Svea rikets ärkebiskop. Det är icke obekant för den siste ärade talaren det gamla ordet som vi läste på skolbänken: *amicus Plato, sed magis amica veritas*, eller fritt översatt: jag tycker bra om mannen, men jag tycker bättre om sanningen i saken. Och jag har icke något att säga alls angående de norrländska kraven på grund av bidragen till kyrkofonden, tvärtom. Men jag tror dock att ärkebiskopen skulle bli högeligen förvånad, om han skulle finna — vilket han förr eller senare gör, förstås — att han blivit åberopad som auktoritet för att man skall stänga kyrkor i Skåne.

Däremot vill jag gentemot herr Jönssons i Revinge sista yttrande endast påpeka ett par små detaljer, som dock gå på samma linje. Den ärade talaren sade med avseende å kyrkostämmorna, att nog vet man, hur det går till där, det är icke mycket värt, vad som där blir sagt. Han sade vidare om domkapitlet, att något objektivt uttryck för verkliga förhållandet föreligger icke där. Och till sist sade han,

att kungl. kammarkollegium naturligtvis tagit ett visst intryck av dessa utlåtanden. Och därmed har han börjat införa en vägningsmetod av yttranden, så att när de icke passa i stycket, så förklaras dessa myndigheters utlåtanden icke ha så stort värde. Jag tror dock det är en farlig väg att gå på. Kungl. Maj:t har i alla fall att efter grundlagens bud hålla sig till de officiella myndigheternas utlåtanden, utan att börja värdesätta dem på det sätt, som här av den ärade talaren gjordes.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Och med avseende å vad kungl. kammarkollegium har sagt angående den skånska pastoratskommitténs förslag, så förvånar det mig, att den ärade talaren där fann ett så starkt underlag för ett bifall till sina synpunkter i kommittéutlåtandet. Det är dock så att kammarkollegium tagit bestämt avstånd ifrån kommittéutlåtandets förslag till fyra-församlingarspastorat, och därmed synes också den ärade kommittéledamoten nödgas övergå till tre-församlingarspastorat. Det är sjuutton förslag, om jag räknat rätt, som nu föreligga. Av dessa är det visst sju som tillstyrkts, men om jag räknat rätt, så är det i alla fall nio — det är ju lätt gjort, att vid en hastig överblick taga miste — som kommit till i stället för kommittérades förslag, och i tretton församlingar här i kungl. kammarkollegii förslag är gudstjänstavlysandet upphävt. Det är sålunda en ganska väsentlig åtskillnad.

§ 4.

Första lagutskottets härpå föredragna utlåtanden nr 19 och 20 bordlades åter.

§ 5.

Till avgörande företogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i villkoren för leverans av kraft från statens kraftverk.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 196, hade herr *Johansson* i Bro *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under överbäggande, huruvida ej, på sätt i motionens motivering framhållits, distributionsföreningar, anslutna till statens kraftverk, kunde beredas ekonomiska villkor av ungefär samma innebörd som de, vilka tillämpades vid ett i motionen berört enskilt kraftverk.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Lindgren* föreslagit, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga

Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.

i övertägnande, huruvida distributionsföreningar, anslutna till statens kraftverk, kunde beredas möjlighet att erhålla elektrisk kraft på mera likformiga och för den jordbruksidkande befolkningen mindre betungande villkor än de, som nu i allmänhet vore fastställda.

(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lindgren: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Ute på landsbygden råder en rätt så stark förstämning över det sätt, varpå vattenfallsstyrelsen gått tillväga vid tillämpandet av dessa kraftkontrakt. Det har varit gång på gång alltsedan 1918 deputationer här uppe, som uppvakttat vederbörande för att få en rättelse till stånd, men det har varit lönlöst. Det synes som om vattenfallsstyrelsen icke alls skänkte något beaktande åt vad dessa deputationer ha att säga. Det har i alla fall visat sig sedan dess att på grund av det tryck som oupphörligt utövats, har styrelsen kommit underfund med att taxan har varit för hög, då den har beviljat ett anslag för återbetalning av sammanlagt 175.000 kr. Detta visar i alla fall hän på att vattenfallsstyrelsen gått till väga på ett sätt som icke kan betraktas såsom fullt tillfredsställande.

Om man läser utskottets förslag, så får man hela tiden det absoluta intrycket, att det gillat motionärernas syfte. Men vad händer i slutet av betänkanDET? Jo, utskottet avstyrker utan vidare motioner. Det förefaller nog litet egendomligt att utskottet, då det likväl anser, att de framställda anmärkningarna varit befogade och att här behövde göras en rättelse, icke funnit någon möjlighet föreligga att åstadkomma en sådan rättelse. Det naturliga hade väl ändå varit, att utskottet för sin del bifallit motionen, då det ställt sig så välvilligt till motionen i övrigt. Man har svårt förstå den ställning utskottet intagit, då det icke velat gå med på motionen. Jag förstår mycket väl, att utskottet här hängt upp sig på den motivering motionärerna ha gjort. Ja, det kan ju hända, men motiveringen är väl icke det avgörande, utan syftet att åstadkomma en rättelse. Motiveringen visar hän på att de privata företagen kunna åstadkomma kraft billigare än staten, och man tycker, att staten i så måtto borde taga hänsyn till de taxor som användas för den privata driften. Dessa privata kraftanläggningar borde naturligtvis ställa sig dyrare, då man ju här är hänvisad till att köpa vattenfall o. s. v., och då borde det för dem ekonomiskt sett bli mindre fördelaktigt än för staten, som ju äger sina vattenfall i stort sett förut.

Med hänsyn till vad jag nu sagt och vad jag i övrigt anført i min reservation får jag för min del anhålla om bifall till den av mig vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Laurén: Herr förste vice talman! Till en början ber jag att få konstatera, att den ärade reservanten kommit med ett yrkande, som icke är detsamma som motionärernas och som heller icke av honom framstälts i utskottet under ärendets behandling. När utskottet hade fattat sitt beslut anmäldes att reservation skulle avgivas, men då man läste denna reservation i tryck blev man förvånad

över att finna, att här föreligger ett nytt yrkande, som utskottet icke varit i tillfälle att taga ståndpunkt till.

I den motivering, som den ärade reservanten framfört till stöd för sitt yrkande, säger han på ett ställe, att de konsumenter av kraft, som ha dyrare anläggningar än andra, icke därigenom skulle hindras från att få nedsättning i sina avgifter, så att de icke nödgas betala högre energikostnader än övriga. Några rader längre ned kritiserar han vattenfallsstyrelsens åtgärd att lämna en rabatt av 175,000 kronor för tomgångsförlust, och det förefaller t. o. m., som om reservanten ville säga, att utskottet gjort gällande, att detta varit mindre lämpligt. Ja, det är sant att reservanten sagt det, men utskottet har icke funnit det olämpligt och man frågar sig ovillkorligen: när kraften anses vara för dyr och när tomgångsförlusterna äro stora, när vattenfallsstyrelsen inser detta och lämnar en rabatt på 175,000 kronor, varför skall då i alla fall denna åtgärd anses vara mindre lämplig? Jo, säger reservanten, därför att de som ha de sämsta anläggningarna skulle få rabatt, och icke de övriga. Jag tror, att fördelningen av denna rabatt naturligtvis kommer att gå till på det sättet att skälighänsyn tages till rådande förhållanden så, att det blir en så rättvis utjämning som möjligt, utan att en abonnent, som har en dålig anläggning, icke därför premieras.

Vidare påstår reservanten, att utskottet icke vill göra en jämförelse mellan vattenfallsstyrelsens och de privata företagens distribution av kraft. Jo, den jämförelsen är nog utskottet med på, och den jämförelsen måste naturligtvis göras, när det blir fråga om att fastställa andra taxor. Men därifrån och till att godkänna vad motionärerna anfört, nämligen att de enskilda verkens distributionsavgifter skola läggas till grund för statens krafttaxepolitik, är steget för långt, och det steget har utskottet icke velat taga.

Jag tror, att om man närmare undersöker förhållandena, så kommer man att finna, att en stor del av dessa konsumenter icke skulle vilja vara med på en taxa, liknande den, som Uddeholms bruk lämnar vid sina huvudlinjer tillämpad på sekundärledningarna, därför att sådana taxor lämpa sig för industrien, men enligt min mening icke för lantbruket, emedan förhållandena där äro för varierande. Däremot har jag från flera håll hört den tanken framföras, att en fast avgift, gärna en fast kilowattimmeavgift utan skillnad för spärftid och spärrfritid, skulle för lantbrukarna vara det förmånligaste.

Herr talman, då det yrkande, som reservanten här har framställt, är ett helt annat än det motionärerna ha framställt och icke framförts i utskottet under frågans behandling, ber jag att få yrka bifall till utskottets avslagshemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Jag ber att få begagna detta tillfälle att uttala mina sympatier för den tankegång, som kommit till uttryck i motionärernas förslag och i den reservation, som sedermera av herr Lindgren fogats

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.
(Forts.)*

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*
(Forts.)

till utskottets betänkande, den tankegången nämligen, som åsyftar att lätta bördorna för bland annat den jordbrukande befolkningen på grund av förhållanden, som den irakat genom att elektrifieringsanläggningarna under kristiden blivit så väsentligt dyrare, än man kanske på förhand beräknat, i varje fall väsentligt dyrare, än vad man under de svåra förhållanden, som nu råda, kan komma ut med i många fall.

Det är emellertid att konstatera, att jämväl utskottet har ställt sig synnerligen förstående till de önskemål som från motionärernas och reservantens sida ha uttalats. Utskottet gör ju ett uttalande, som man måste finna vara ganska långt gående, då det uttalar, att »därest för längre tid redan avtalade kontrakt skulle komma i strid med de nya principer, som kunna bliva en frukt av en allsidig utredning, synes det utskottet vara en gärd av rättvisa och billighet, att sådana kontrakt bliva föremål för erforderlig jämkning». Det är en enligt min uppfattning synnerligen behjärtansvärd tolerans, som utskottet gjort sig till målsman för vid bedömandet av statens ekonomiska intressen i en fråga sådan som denna. Jag kan inte underlåta att framhålla, att denna tolerans icke precis stämmer överens med den uppfattning, som i ganska besläktade frågor vid tidigare tillfällen kommit till uttryck särskilt från andra kammarens sida, när det exempelvis gällt att taga ställning till spørsmålet. huruvida en entreprenör, som för statens räkning uppfört en byggnad och på grund av fullkomligt oförutsebara kristidsförhållanden gjort mycket betydande förluster, borde av staten soulageras på det ena eller andra sättet. Man har som regel ställt sig oförstående till förslag om att ändra dylika en gång träffade avtal, och sådana som dessa kraftkontrakt nu äro, är det ganska svårt att se, hur man i så fall skulle finna en väg till en lösning annat än efter hand, i den mån kontrakten löpa ut.

Med hänsyn till statens ekonomiska intressen har också riksdagen många gånger uttalat klara direktiv i den riktningen, att man måste söka förränta det kapital, som nedlagts i statens affärsdrivande verk, och denna princip måste man givetvis hålla på, hur man än må se på möjligheter att rätta till olyckliga förhållanden i detalj. Det är emellertid riktigt, såsom här av utskottet påpekats, att vissa jämkningar av huvudgrunderna redan medgivits av riksdagen, nämligen då det gäller statens järnvägar, i det man uttalat, att man under exceptionella förhållanden kan nöja sig med att icke få full ränta på kapitalet och att man till och med skulle kunna gå ned till den gräns, som betecknas därav, att endast driftskostnaderna skola täckas. Det är enligt min mening angeläget att undersöka, i vad mån jämkningar även ifråga om vattenfallsverkets avtal kunna vara möjliga genom att under exceptionella förhållanden något tumma på principerna och sträva efter att finna någon utväg att på längre tid fördela de kostnader, som uppstått i sammanhang med de stora utbyggnaderna under kristiden. Det är möjligt att man skall kunna söka sig fram till några åtgärder, som, utan att i stort sett rubba de affärsrättsliga principerna för verket,

skola kunna bereda lindring i vissa fall, där särskilt svåra förhållanden nu faktiskt råda.

När man jämför vattenfallsverket med statens järnvägar, får man emellertid taga hänsyn till en särskild faktor, som jag icke skall underlåta att här påpeka. De avtal, som slutas av respektive verk, äro nämligen av ganska olika natur. Vid vattenfallsverket gälla nämligen i allmänhet mångåriga kontrakt, medan däremot vid statens järnvägar avtalen i regel äro ganska kortfristiga. En anpassning efter krisförhållandena och ett eftergivande av räntabilitetskravet blir under sådana förhållanden av i viss mån olika natur. Jag tänker mig emellertid möjligheten att i anslutning till den utredning, som vattenfallsstyrelsen nu är sysselsatt med, låta undersöka, huruvida man skulle kunna på den väg, som jag nyss nämnde — nämligen att fördela vissa kriskostnader på längre tid — uppnå åtminstone i någon mån, det syfte motionärerna här gjort sig till talesmän för.

När man nu har att fatta ståndpunkt till frågan, huruvida man skall gå den väg utskottet här anbefallt eller på reservanternas linje, vill jag, utan att jag har anledning att taga någon bestämd ställning till saken, påpeka, att riksdagen icke onödigtvis bör besluta i taxangelägenheter vid de affärsdrivande verken utan överlämna den saken åt de administrativa myndigheterna. Det blir lätt för mycket av riksdagsingripanden i dessa taxespörsmål, vilka äro av nog så svårartad natur och kinkiga att bedöma från riksförsamlingens sida. Då nu utskottet gjort ett så pass tydligt uttalande, som här har skett, och vattenfallsstyrelsen bebådat en utredning, som givetvis kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts noggranna övervägande, vill det synas mig, som om utskottet ställt sig på den riktiga ståndpunkten vid bedömandet av förevarande spörsmål. Jag kan i detta sammanhang nämna, att det givetvis kommer att vara regeringen angeläget att under den närmaste tiden ägna den mest sorgfälliga prövning såväl åt detta spörsmål som åt andra taxefrågor, som kunna åvägbringa någon lindning i näringslivets bekymmer.

Till slut skall jag tillägga, att när reservanten i klämman uttalar, att man bör sträva efter mera likformiga villkor för distributionen från statens kraftverk, är han inne på ett spörsmål, som också kommer att bli föremål för övervägande under den närmaste tiden, nämligen i samband med att den s. k. elektrifieringskommittén avslutar sitt arbete omkring den 31 maj och frågan då kommer under Kungl. Maj:ts prövning. Det är synnerligen viktigt att vid kraftdistributionen åstadkommes större likformighet och större planmässighet framför allt i tekniskt men naturligtvis i viss mån även i ekonomiskt avseende. Detta är en fråga, som berör icke endast statens kraftverk utan jämväl de kommunala och enskilda kraftdistributörerna i landet.

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag har motionerat i denna fråga var det icke därför att jag an-

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.

(Forts.)

ser mig sakkunnig på detta område — långt därifrån — utan emedan jag trott mig vara skyldig att föra fram ifrågavarande spörsmål inför riksdagen, på det att man måtte kunna taga ställning till vad som härvidlag förekommit.

Jag är utskottet tacksam för dess välvilliga motivering och jag är även herr statsrådet tacksam för vad han senast uttalat. Emellertid har utskottet inte kommit till något annat resultat än avslag, och detta av formella skäl. Det ser ut, som om utskottet sökt efter något som man skulle kunna bygga en avslagshemställan på. Det borde icke ha varit oöverkomligt att gå den väg, som i motionen antytts.

Det är ett känt faktum för oss alla, att den elektrifiering, som försiggått på landsbygden, icke medfört vad den åsyftat. Den har blivit allt för dyr, ja stundom så betungande att många lantbrukare inte kunnat stå för kostnaderna. Man får betala kanske ända upp till 16—17 kronor per hektar, motsvarande ett normalt arrende! Emellertid är det inte vår mening att komma till riksdagen och be om hjälp till de dryga anläggningskostnaderna utan vad vi eftersträva är endast *rättvisa*. Vattenfallsstyrelsen yttrar i sitt utlåtande till utskottet: »Vattenfallsstyrelsen arbetade under början av kriget energiskt på genomförandet av landsbygdens elektrifiering», och litet längre fram i samma stycke heter det: »Både under hand och offentligt har vattenfallsstyrelsen under år 1918 och därefter manat lantbrukarna att 'skynda lagom' utan att emellertid dess maningar nämnvärt beaktats. Skulden till de nuvarande svårigheterna för landsbygdens elektrifiering är sålunda utan tvivel att i övervägande grad söka hos konsumenterna själva.» Dessa uttalanden äro icke enligt min mening riktiga. Jag är övertygad, att skulle man granska alla handlingar och förchavanden från vattenfallsstyrelsens sida, komme man att ge oss rätt däri, att det inte endast är lantmännens skuld att det gått som det gått. Lantmännen ha nämligen med få undantag varit fullkomligt okunniga på detta område och de ha uteslutande litat på sakkunskapen. De ha lämnat sig i vattenfallsstyrelsens våld, i tanke att bli rättvist behandlade av denna, ehuru detta icke blivit fallet. Jag skall be att få belysa detta med ett par exempel.

Vintern 1917 höll en av vattenfallsstyrelsens ingenjörer, Mogensen, ett föredrag vid Strömsholm i Västmanland, däri han utmålade elektrifieringen i ljusa färger. Efter föredraget frågade honom en av gårdsägarna på platsen, som har en egendom på 160 har, hur mycket han skulle få betala för ström till lyse, tröskning, sågning för gårdens behov och pumpning (egendomen är nämligen delvis vattendränkt, varför pumpning är nödvändig). Ingenjören svarade 150 kronor! Då gårdsägaren invände, att detta vore orimligt, då bara pumpningskostnaderna hittills uppgått till tusentals kronor, då försäkrade ingenjören, »att ginge det hela till 200 kronor, skulle det i varje fall icke kosta ett öre mer! Det är inte underligt, att om sakkunskapen upplyser folket på detta kategoriska sätt man

blint tror på densamma, fastän man sedan får ledsamma erfarenheter.

En annan av kraftverkets direktörer höll år 1917 ett föredrag i Västerås. Däri hette det bland annat: »Vattenfallsstyrelsen har emellertid av olika anledningar avhållit sig från att själv övertaga ortsdistributionen men har redan länge haft i övervägande att införa en universaltaxa för lantbruksnät med intensiv kraftanvändning, nämligen en årlig anslutningsavgift av 250 kronor samt en förbrukningsavgift av 6 öre per kilowattimme, men densamma torde icke kunna erbjudas distributionsföreningarna förrän dess verkningssätt ännu en tid studerats på basis av faktiska uppgifter från de i drift varande anläggningarna.» Ja, det är lång tid som gått sedan år 1917, men ännu ha vi inte sett något resultat av den utredning, som på detta sätt ställdes i utsikt. Det är då inte märkvärdigt att vi, som litat på sakkunskapen och haft våra förväntningar på densamma, nu velat föra fram frågan på sätt som skett.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Det kunde vara många axplockningar att göra ur föredrag, som hållits av kraftverkets direktörer och ingenjörer, men jag skall icke längre upptaga kammarens tid med den saken. Vad jag vill betona är däremot, att vi finna det vara orättvist, att man på landsbygden skall betala 10 och 25 öre per kilowattimme, då industrien kommer undan mycket billigare. Vi ha förresten inte begärt att bli jämställda med storindustrien, utan vi fordra endast att komma i samma läge som den mindre industrien ute på landsbygden. Jag vill anföra ett exempel på hur det är i detta avseende.

Mellan Västerås och Sala har kraftverket byggt en ledning, huvudsakligast för att förse Sala stad och dess industri med kraft. På vägen har det byggts tertiärstationer, och det är från dessa som distributionsföreningarna för sin del byggt ut sina anläggningar. Någon särskild ledning har icke byggts för föreningarnas del, utan de såväl som industrien och samhällen ha kopplat vid den förut byggda linjen. Vid Tillberga t. ex. finns det en tertiär station, och det är att märka, att föreningen som är ansluten till densamma får betala ett pris av 10 och 25 öre, under det att Tillberga samhälle får betala ett betydligt lägre pris, på samma sätt är det med Tillberga järnvägsstation och därintill liggande verkstad. Jag frågar verkligen, huruvida det inte är rimligt begärt, att då lantmännen genom sina föreningar själva få bygga ut sina ledningar från tertiärstationen och staten inte åsamkas några särskilda kostnader i den delen, det tillämpas samma taxa för lantmännen som för den mindre industrien.

På samma sätt förhåller det sig med Ransta distributionsförening: denna får betala ett vida högre pris än Wibergs verkstad, som, enligt vad jag erfarit genom ett telefonsamtal, blott betalar $1\frac{3}{4}$ öre per kilowattimme!

Det har invänts, att det kostar så mycket att draga ut kraftledning till den glest befolkade landsbygden. Ja, men med de upplysningar jag nyss givit är detta icke sant då landsbygden får

Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.

(Forts.)

bygga sina nät själva från förut, för även andra ändamål framdragna linjer, och därtill har vattenfallsstyrelsen utformat föreningarnas stadgar, som tydligt angiva, att alla, oavsett läge, skola betala lika; det synes mig rättvist att vattenfallstyrelsen tillämpar samma principer.

Jag övergår nu till frågan om konjunkturtilläggen. I Västmanlands län ha 31 föreningar betalt icke mindre än 480,500 kronor i dylika tillägg. Jag kan inte förstå, att desamma kunna vara behöfliga, när lantbrukarna få betala så höga avgifter. Och vad jag framför allt förvånar mig över är, att en hel del föreningar fått åtskilligt avprutat, under det andra icke medgivits detta. I Västmanland har sålunda en förening fått avgiften nedsatt från 14,000 till 10,000 kronor, en annan från 40,000 till 35,000 kronor, en tredje från 10,000 till 7,500 kronor, en fjärde från 15,000 till 10,000 kronor, en femte från 51,000 kronor till 37,000 kronor.

Kraftverket åberopar i detta sammanhang särskilt den omständigheten, att staten tillfogats stora kostnader därigenom, att somliga linjer måst dragas till vissa distributionsföreningar direkt. Jag kan då anföra ett exempel på hur det gått till i det avseendet på ett visst ställe i Västmanland — jag ber att få påpeka, att jag känner hithörande förhållanden i mitt län tämligen väl. Torpa elektriska distributionsförening fick åläggande att betala in 25,000 kronor i konjunkturtillägg, detta på den grund att linjen skulle dragas ut från Eskilstuna och stanna i Torpa, varför särskilda kostnader för föreningens skull ansågos uppkomma. Man försökte förgäves erhålla nedsättning i avgiften, och då föreningen hade sitt nät färdigt och allt var klart att koppla in kom det order från vattenfallsstyrelsen: skicka genast in 25,000 kronor i annat fall upphöra vi att bygga fram linjen till er och ni få stå där med ert bygge utan någon nytta! Ja, det var ingen annan råd än att skicka in beloppet, men vad gjorde sedan vattenfallsstyrelsen, om icke trots allt drog fram linjen till Kungsör? Man hade alltså fått erlägga 25,000 kronor, därför att den stora leden skulle gå till Torpa direkt och stanna där; detta var ju den merkostnad som man skulle betala särskilt för. Är det då rim och reson, att vattenfallsstyrelsen behåller pengarna, då icke längre samma förutsättningar föreligga som då man krävde in beloppet?

Man kan också spörja sig, vart konjunkturtilläggen tagit vägen, vad de använts till. Jag har här en tidning framför mig, som behandlar förhållandena vid Älvkarleby elektriska centralförening, där en av verkets direktörer setat med i ledningen. En förening avfordrades 30,000 kronor i konjunkturtillägg — tidningen säger i det fallet: »Härom kan ju intet sägas, för den händelse Älvkarleby elektriska centralförening till kungl. vattenfallsstyrelsen inbetalt det nämnda konjunkturtillägget; men hör och häpna! Älvkarleby elektriska centralförening behövde blott betala hälften av det från början bestämda konjunkturtillägget till vattenfallsstyrelsen.» Jag har i detta fall endast relaterat vad som står i tidningen och vet naturligtvis icke, om det har skäl för sig eller icke. Så mycket är dock

klart, att en undersökning bör göras i detta fall. Har verkligen staten fått in dessa konjunkturtillägg till fullo eller ha de gått på sidan? Då det gått på det sätt jag angivit, fastän ledningen omhändertafs av kraftverkets direktörer, så frågar jag er, mina damer och herrar, om vi under sådana förhållanden kunna sätta tro till vattenfallsstyrelsen. En påtryckning från regeringens sida behöves nog för att en utredning skall komma till stånd och bli till nytta för lantmännen.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.
(Forts.)*

Jag skall också be att med ett par ord få beröra de s. k. tomgångsförlusterna. Anmärkningsvärt är, att vattenfallsstyrelsens tjänstemän, då de voro ute i landsbygden för att förbereda byggnadet genom distributionsföreningars försorg, knappast nämde ett ord om att några tomgångsförluster kunde uppkomma. Vattenfallsstyrelsen har nu bemött vad vi motionärer yttrat i denna sak och gör gällande, att vi överdrivit härvidlag. Ja, jag vill inte bestrida, att detta kan vara händelsen, men misstaget grundar sig i så fall på de upplysningar, jag fått av en ledamot i vattenfallsstyrelsen, som uppgav, att det fanns föreningar, som hade ända upp till 80 % tomgångsförluster. Det är härpå, som jag delvis grundat min uppfattning vid avfattandet av motionen. Emellertid har vattenfallsstyrelsen, såsom det här påpekats, återbetalt en del av dessa tomgångsförluster, och herr Lindgren har i detta fall kommit med en kritik, som utskottets ordförande vände sig mot. Jag skall då be att få säga, att lika litet som jag vidare sätter någon tro till vattenfallsstyrelsens ärliga vilja att gå fram på ett rättvist sätt överhuvud taget, anser jag det är möjligt att den på denna punkt vill lägga saken tillrätta på ett rättvist sätt. Även här skall jag be att få anföra ett par exempel. Dingtuna förening i Västmanland, där andelarnas antal är 2,901, har fått 400 kronors ersättning, under det att Frösthults förening som är föga större, med 3,500 andelar, fått 1,400 kronors ersättning. Jag frågar herrar matematiker i kammaren, om ni anse detta vara en rimlig proportion. Det kan väl hända att man på ett eller annat håll fått så rikligt, att man är belåten och inte är opponent längre; granskar man förhållandet ser det betänkligt ut, jag menar visst inte, att Frösthult erhållit för mycket — men det är proportionerna jag icke förstår. Och jag klandrar framför allt, att vattenfallsstyrelsen ej lämnat dem, som icke förstå dessa saker, upplysningar om hur det skulle komma att ställa sig med tomgångsavgifterna.

Man säger nu visserligen — och det är en rätt ömtålig fråga — att de affärsdrivande verken måste handhavas så, att de bära sig. Ja den åsikten ha vi alla och jag också. Men det förvånar mig, att verket icke bär sig med de höga inkomster det uppbar. Jag skall lämna ett exempel, som visar, varpå jag stöder min uppfattning. En distributionsförening i min hemort hade gjort upp avtal med vattenfallsstyrelsen, där man utgick från en betalning av 4,000 kronor om året. Trots detta har föreningen nästan från början av sin verksamhet måst betala 14,000 kronor! Om vattenfallsstyrelsen i sina kalkyler räknar med ett belopp av 4,000 kronor och får 3—4 gån-

Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.

(Forts.)

ger mera, borde det väl kunna bära sig, om det skötes på ett affärs-
mässigt sätt, det lär vara regel att avgifterna gå till 3—4 gånger
mer än som har utlovats.

Jag frågar vidare, varför man alltid skall vara så angelägen
att så strängt hålla efter just landsbygden. Och likväl har en av
kraftverkets direktörer yttrat vid ett föredrag i Västerås, att 90 %
av kostnaderna härvidlag skulle komma att uttagas av kommuner
och storindustri och endast 10 % av lantbruk och mindre industrier.
Jag förstår visserligen inte riktigt dessa tekniska saker — det måste
jag erkänna — men det förefaller dock egendomligt, att det skall
vara omöjligt att få någon rättelse till stånd.

Det är även andra förhållanden, som göra, att landsbygdens be-
folkning har förlorat förtroendet till vattenfallsstyrelsen. Det för-
håller sig nämligen så, att kraftverkets egna ingenjörer i många
fall varit entreprenörer och åtagit sig byggande åt åtskilliga förenin-
gar i Västmanland, vilket ofta slagit illa ut. Kumla förening t. ex.
fick kosta på sig 12,000 kronor extra för att låta bygga om vad som
förfuskats av entreprenören, och på många andra håll har det gått
på samma sätt.

Jag kan lämna ännu ett bevis på omständigheter, som förkla-
ra, att folket mist tilliten till vattenfallsstyrelsen. En förening fick
i september 1919 en räkning från styrelsen på 1,422 kronor, och som
stöd härför åberopades, att då från den tertiärstation, till vilken
föreningen var ansluten, det gick ut kraft även till bland andra
Tomta lantbruksskola, skulle någon felkoppling ha förekommit och
föreningen på denna grund vara skyldig att erlägga en tilläggsav-
gift. Föreningen svarade, att den icke ville betala, förrän det bleve
klarlagt, att den vore pliktig att göra detta. Vattenfallsstyrelsen
förklarade då, att därest den inte finge betalning inom viss tid skulle
man klippa av ledningarna och sätta hela trakten i mörker. För-
eningens ordförande sökte träffa vederbörande i vattenfallsstyrelsen,
men detta gick inte för sig, och så klipptes ledningsnätet av och för-
eningens medlemmar fingo under tre veckors tid sitta i mörkret. Se-
dermera insändes emellertid pengarna till generaldirektör Hansen
personligen med villkor, att beloppet skulle ligga deponerat hos ho-
nom tills saken vore rättsligen avgjord, men direktören deponerade
i stället pengarna i vattenfallsstyrelsen, varå kvitto gavs. För när-
varande är saken under process, men trots allt överlämnades pen-
garna till vattenfallsstyrelsen varifrån kvitto kom och ström släp-
ptes på. Jag har ett brev här, av vilket det framgår, att vattenfalls-
styrelsen är villig att skicka tillbaka pengarna, om föreningen gör
vissa medgivanden i syfte att undvika, att några av tjänstemännen
i styrelsen icke skola komma i en obehaglig situation. Är detta ett
riktigt sätt att sköta sig å ett affärsdrivande verks sida? Och vad
ha vi för garantier att icke detta kommer att upprepas hos flera
föreningar.

I förbigående skall jag också be att få framhålla, att det vore
önskligt, om vattenfallsstyrelsens tjänstemän vore litet mera tillmö-
tesgående mot landsbygdens befolkning, som ju är okunnig om dessa

saker, när man vänder sig till styrelsen för att få ett råd. Det har hänt, att en person rest upp till Stockholm för att träffa en viss direktör i styrelsen men icke fått träffa honom — utan endast en underordnad tjänsteman — fastän han suttit i rummet bredvid. Nog är det riktigt, att vi bönder anses vara något dumma, men det ser ock ut, som om vattenfallsstyrelsen ockrat på detta i alltför hög grad. Vi kräva i alla fall rättvisa.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Herr talman! Jag har icke framställt denna kritik mot vattenfallsstyrelsen för att lägga stenar i vägen för dess verksamhet — därtill är den sak, som vi här behandla, alltför riksviktig. Jag har endast önskat, att rättelse skulle kunna komma till stånd.

Vi minnas säkerligen ett uttalande, som gjordes från Norrlandsbanken av herr Lövgren i Nyborg under årets remissdebatt — han framhöll, att järnvägarna fortast möjligt borde elektrifieras, så att arbetslösheten kunde begränsas och man sluppe köpa dyra kol från England. Jag delar herr Lövgrens åsikt om att det vore önskvärt, att denna viktiga sak kunde förverkligas, men jag vill tillägga, för att detta skall kunna ske kräves det också, att man söker återställa det nu försvunna förtroendet för det verk, som skulle ha denna sak om hand.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Lindgren.

Herr Igel: Herr talman! Denna fråga är nog sådan, att man inte gärna kan gå ifrån den utan att taga den på fullt allvar.

Vi veta mycket väl, hur det var under kristiden, då man på landsbygden satt i mörker och visste sig ingen råd att få det drägligt i belysningshänseende. Då kom utsikten till att få elektrisk energi från vattenfallsstyrelsen, och man började att utbygga under den förhoppning, att man skulle komma ifrån det elände, vari man då befann sig. Det förhöll ju sig dock på det sättet, att både materialpriser och arbetslöner under den tiden voro mycket höga, och följaktligen blevo anläggningarna också mycket dyrbara. Men där man fick anläggningar med gott material, blev det ändock icke, trots de rådande dyrare priserna, så förlustbringande, som då man fick dåligt material och dåligt arbete, i vilket fall också, såsom den föregående talaren omnämnde, tillkommo kostnader för att rätta till vad som höll på att ramla ned igen. Så har förhållandet varit på många ställen.

När man så har fått det hela färdigt och kommit i farten därmed, så befanns, att det var i själva verket så högt tilltaget i pris, vad energien beträffar, att det fallit sig nästan omöjligt för distributionsföreningarna att kunna bära dessa uppoffringar, som de en gång måst ikläda sig: och när nu därtill kommer, att dessa föreningar finna, att det är en så stor skillnad i priserna mellan den energi, som jordbrukarna förbruka i ett visst distrikt, och den, som industrien, stadslignande samhällen och städer förbruka, då är det alldeles klart, att man måste fråga sig, om det icke skall vara möjligt att komma därhän att få en prisutjämning, som är skäligen och billig.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Nu är det ju så, att denna sak faller sig naturligtvis mycket svårare, därför att kontrakt äro uppgjorda, och det är ju alldeles klart, att vattenfallsstyrelsen liksom andra statens affärsdrivande verk håller på de kontrakt, som en gång äro uppgjorda. Men det har ju visat sig, att man ändå i många fall varit tvungen till att låta billigheten tala, och ifrån den synpunkten har man måst reducera de priser, som efter den tiden nu anses, och det med rätta, vara alldeles för höga.

Vad nu lantmännen i denna fråga framför allt begära, är nämligen det, att man måste så mycket som möjligt bli likställd, vad kostnaden beträffar, med andra avnämare ifrån vattenfallsstyrelsen. Det kommer annars aldrig att gå utan ofantligt mycket knot och klagan, om det i framtiden skall vara så, att jordbrukarna skola betala två å tre gånger mer för den energi, som de förbruka, än industrien, stadsliktande samhällen och städer få betala. Det kan aldrig gå, så mycket mer som jordbrukarna byggt sina serviser själva, de ha byggt sina nät själva, och sedan de ha kostat på detta, få de taga sin energi ifrån statens närmaste högspänningsledning, och resten få de också göra själva. Detta kostar väl likaså mycket som det gör för en industrianläggning, som tar kraften till sina egna ledningar också från statens högspänningsledning; men skillnaden är den, att en industrianläggning har kanske inte mer än en tredjedel att betala av det pris, som bonden måste betala, som sitter därborta på en liten gård, där han med svett och möda måste föda sig.

Jag är mycket glad över den vänlighet, som herr statsrådet här tycktes lägga i dagen, när han för en stund sedan hade ordet och sade, att han ville låta säga angeläget vara att se till vad som kan göras för att få en rättelse i dessa f. n. verkligen så avvita förhållanden. Jag skulle önskat, att utskottet hade lika tydligt kunnat uttala sig uti sitt betänkande, som vad herr statsrådet gjort. Jag tycker dock för min del, att utskottet varit alltför njuggt, då det gällt att säga någonting om detta, ty det ser ut, som om man icke alls velat gå in på något resonemang om dessa saker eller i motiveringen säga något om denna ofantligt stora skillnad i pris, som råder mellan avnämare och avnämare; den saken har man liksom velat tiga ihjäl. Men det är ändå en fråga, som måste komma fram, varför egentligen jordbrukarna, som hålla sig med sina egna servisleddningar, skola betala så ofantligt mycket mer för den energi de få, än vad industrierna och vissa samhällen måste betala. Skall orsaken vara den, att de förra en gång varit i så svår ställning, att de nästan till varje pris måst få en uppgörelse till stånd för att få belysning under de långa, mörka nätterna, under det de andra, som icke varit så nödställda vid den tiden, utan kommit senare, kunnat göra upp fördelaktigare kontrakt och kunnat bjuda och säga: så mycket ge vi och icke mer, vilja herrarna ta det, må det vara hänt, varom icke så slipa ni. Dessa kunna sålunda på ett rent affärsmässigt sätt åstadkomma ett billigare pris för sin del, än vad de kunna göra, som under den svåra tiden voro nödda och tvungna att skaffa sig belysning, då de icke hade något att se vid.

Nu är det just min mening, att därest vattenfallsstyrelsens utredning kunde vara lagd på den bogen, att herr statsrådet sedan kunde se någon möjlighet att ifrån sin ståndpunkt vidtaga någon åtgärd, som kunde eliminera bort dessa ojämnheter, så skulle detta vara lyckligt i många fall, först och främst därför, att det missnöje, som nu råder på landsbygden över dessa ojämnheter, därigenom skulle försvinna, och det är ju alltid en vinst, om man så fort som möjligt kan avliva så mycket missnöje som möjligt; och dessutom vore det lyckligt därför, att man kunde möjligen rädda många både föreningar och enskilda personer ifrån att kanske rentav bli urståndsatta att betala sina anläggningar. Det ligger verkligen, mina damer och herrar, en fara för att många skola säga blankt ifrån, att de kunna icke ha dessa anläggningar eller bruka dem längre, de måste sluta upp och ta igen fotogenen till lyse och fotogenmotorer till sin tröskning m. m., ty de kunna icke hålla på att betala den dyrbara elektriska energien. Den ena efter den andra faller så ifrån och går ur föreningarna, så att det är endast några, som kvarstå. Vad blir då följden? Jo, de, som stå kvar och måste bära bördorna, ramla också, och så faller hela företaget ihop, och det varder till intet av det hela. Detta är en fara, som man måste betänka, och om man icke betänker den i tid, så torde man få se, att den kommer ändå och blir så mycket värre, än om man i tid slagit in på den vägen att utjämna dessa taxeförhållanden, så att de för alla avnämare bli så långt möjligt tillfredsställande och rättvisa.

Jag har velat säga detta såsom ett bidrag till denna viktiga frågas lösning, och jag hoppas, herr talman, att man får den glädjen att så snart som möjligt till förmån för landsbygdens befolkning, till förmån för den jordbrukande befolkningen, få en rättelse härutinnan.

Herr *Olsson* i Ramsta instämde häruti.

Herr **Andersson** i Storegården: Herr talman! I det yttrande, som vattenfallsstyrelsen avgivit till utskottet, heter det bl. a. att »anslutningen inom varje särskilt område och kraftförbrukningen per hektar hava emellertid blivit större än som vid elektrifieringens början beräknats». Vattenfallsstyrelsen har sålunda insett, att de taxor, som nu gälla för elektricitet, äro sådana, att kraften icke kan komma till full användning inom jordbruket. Det är att märka, att jordbrukets elektrifiering icke är genomförd därigenom, att man får en elektrisk ledning framdragen till husknuten utan först då elektriciteten i full utsträckning kan begagnas för jordbruksändamål. Det finns många platser, där ledningen, som jag sade, stannar vid husknuten, d. v. s. man har kanske några lampor inmonterade, men man har icke ansett sig ha råd att i större omfattning begagva den elektriska energien för jordbruksändamål.

Men hur har det nu kunnat bliva så, att man fått större avyttring av kraft, än man från början beräknat? Ja, detta hänger ihop med den organisationsform, som tillämpats för jordbrukslek-

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.

(Forts.)

trifieringen. De elektriska distributionsföreningarna äro så organiserade, att de andelar, som tecknats, medföra för medlemmarna vissa förbindelser till föreningarna. Dessa begagna sig härav på det sättet, att de av varje abonnent uttaga en minimiavgift, och under sådana förhållanden måste det naturligtvis ligga i abonnenternas eget intresse att gå så långt som möjligt och i varje fall att utnyttja kraft intill den gräns, som sättes av minimiavgiftens storlek. Men man måste av ekonomiska skäl söka hålla sig inom denna gräns, och tydligt är, att skola vi behålla de taxor, som vi nu ha, äga vi ingen utsikt att i full utsträckning få det svenska jordbruket elektrifierat och därmed erhålla förmånerna av alla de kostnader och allt det arbete, som nedlagts på elektrifieringen.

När man skall göra upp räntabilitetsberäkningar, bör man icke räkna med räntabiliteten, sådan den är under de år, då elektrifieringen genomföres. Ett lantbruk, som elektrifieras, är naturligtvis icke *genast* i stånd att absorbera den kraft, som kan komma att behövas, om man vill elektrifiera jordbruket fullt ut. Man måste för detta ändamål inköpa en hel del maskiner o. s. v.; eller med andra ord inrätta jordbruket för elektrisk drift. Under de första åren måste sålunda förbrukningen bliva minimal, men i den mån jordbruket blir anpassat efter de nya förhållandena, kan det komma att förbruka mera kraft. Vill man vid beräkning av räntabiliteten och fastställandet av krafttaxorna lägga det hela på den bogen, att jordbruket skall förränta anläggningskostnaderna, när jordbruket blir i verklig mening elektrifierat, tror jag, att taxorna icke skulle behöva vara så höga, som de nu äro. Det är klart, att under den tid som går innan utvecklingen nått därhän, måste statens kraftverk bereda sig på att taga vissa förluster, men dessa komma att bli ersatta, när elektrifieringen sedan blir fullt genomförd.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre utan ber endast att få taga fasta på dels det löfte, som avgivits av vattenfallsstyrelsen och dels det löfte, som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet uttalade — detta senare sätter jag vida mera värde på än det förra — att ha sin uppmärksamhet riktad på saken och verkligen söka taga i tu med problemet att åstadkomma de reduceringar i taxorna för energien för jordbrukets behov, som äro påkallade för att jordbrukets elektrifiering skall bli för jordbruket och därmed också i längden för kraftverket ekonomiskt bärig. Jag är rädd för att om dessa taxor icke snart bli ändrade och rättade efter sunda ekonomiska principer, komma lantbrukarna framdeles att se sig för mer än en gång innan de underskriva förnyade kontrakt med statens kraftverk.

Herr **Sjöblom**: Herr talman! Då jag tillhör den institution, som i dag sitter på de anklagades bänk här i kammaren, så har jag icke kunnat underlåta att begära ordet, för att belysa den här debatterade frågan ifrån en annan synpunkt än den, som motionärerna och en del övriga talare gjort.

Om vi låta tanken gå tillbaka några år i tiden, då det ekono-

miska livet gick en annan väg än nu, och studera protokollet från riksdagens andra kammare, så skola vi finna en mångfald av motioner, i vilka riksdagsmän begärde av riksdagen anslag för underlättande av elektrifieringen på landsbygden; och många av dessa motioner biföllos även i så måtto, att anslag beviljades till olika ändamål direkt från statsverket. När riksdagsmännen visade ett sådant intresse för att få landsbygden elektrifierad och riksdagen beviljade medel för att underlätta organiseringen av elektrifieringen, så var det naturligt, att vattenfallsstyrelsen måste se till att med de möjligheter, som funnos, icke stå utan tillgång på kraft.

Vid den tidpunkt, då agitationen för underlättande av jordbrukets elektrifiering ifrån riksdagsmannahåll var som allra starkast, var det en vattenfallsstyrelsens högre stående tjänsteman, som vid något tillfälle på ett sammanträde bad att få uttala ett varningens ord — jag tror han använde uttrycket »skynda långsamt» — men den tjänstemannen fick så påskrivet, för att han uttalade detta varningens ord, just från lantmännen, att han icke gjorde om det offentligt. Men i dag får man höra, att det är vattenfallsstyrelsens tjänstemän och vattenfallsstyrelsen själv, som stimulerade, det är de, som förfört lantmännen att gå med på sådana vansinniga företag. — Ja, så olika kan det låta.

Jag förvånar mig över att min gode vän, herr Johansson i Bro, som jag värderar så mycket ur många synpunkter, kan stå här inför kammaren och säga, att en av vattenfallsstyrelsens ingenjörer, en herr Mogensen, varit ute och hållit föredrag och lovat både det ena och det andra. Jag skall be att få rätta till detta genom att meddela kammaren, att ingenjör Mogensen *icke* är anställd i vattenfallsstyrelsen.

Herr Johansson i Bro säger vidare, att elektrifieringskostnaden för vissa jordbruk går upp till 16 à 17 kronor per hektar. Ja, herr Johansson, det finnes många jordbruk, vid vilka den årliga kostnaden går upp till ännu högre belopp per hektar, men det är icke taxorna enbart, som åstadkommit detta pris, ty dessa utgöra bara en bråkdel av kostnadsbeloppen, det övriga utgöres av ränta och amortering på anläggningskostnaden, och den saken kan vattenfallsstyrelsen icke göra något åt. Man skall väl tala om vad som hör till saken. Här är det fråga om taxorna, och därför skall herr Johansson i Bro icke försöka framställa saken så inför andra kammaren, att jordbrukarna betala för strömvärdet 16—17 kronor per hektar, ty det är icke sant.

Jag förvånar mig vidare över att höra, att herr Johansson i Bro kan säga här i debatten, att man kan med skäl fråga sig, vart dyrtidstilläggen taga vägen, som vattenfallsstyrelsen tar ut. För att bevisa, att han hade något fog för en så insinuant fråga, läste han upp något ur en tidning, där det framhålles, att så och så mycket av dyrtidsavgifter gått till Älvkarlebyortens centralförening, men varav icke något kommit vattenfallsstyrelsen till godo. Jag ber att få meddela kammaren, att Älvkarlebyortens centralförening icke är abonnent hos vattenfallsstyrelsen. Denna förening har icke något som

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

helst ekonomiskt mellanhavande med vattenfallsstyrelsen och därför kan jag icke förstå, hur en sådan sak kan läsas upp i kammaren. Det kan i alla händelser icke från min sida få stå oemotsagt i riksdagens protokoll, utan att dess art blir belyst.

Om jag nu skulle i sak få säga några ord om själva taxorna, så behövs det givetvis en liten relation av hur det förhåller sig härmed. Under åren 1915 till 1919 tillämpades en grundtaxa av 10 öre per kilowattimme under spärrfri tid och 25 öre under spärrtid; därtill kom emellertid en engångsavgift, som under 1916 uppgick till 6 kronor och under 1919 till 10 kronor per andel vid Älvkarleby kraftverk. Dessa avgifter äro ju alldeles speciellt avsedda som kristidsavgifter, och inte kan väl någon begära, att ett verk sådant som vattenfallsstyrelsen skulle drivit sin verksamhet med 1913 och 1914 års priser under hela denna tid, då allt annat blivit så onormalt, ty om vattenfallsstyrelsen gjort så, undrar jag vad riksdagen i detta ögonblick skulle haft att säga.

Emellertid medger även vattenfallsstyrelsen gärna, att taxorna äro höga, men vid alla tillfällen, då dylika saker debatterats här i riksdagen, inte bara då det gällt vattenfallsstyrelsen utan även järnvägsstyrelsen och andra affärsdrivande verk, har det framhållits ifrån det ena utskottet efter det andra, att man kräver förräntning av det nedlagda anläggningskapitalet. Hur skall då en styrelse för ett affärsdrivande verk ställa sig, och hur skulle herr Andersson i Storegården ställa sig i dylikt fall, om han sutte i ett sådant verks styrelse? Då riksdagen gång på gång, år efter år uttalar önskan om och beslutar, att verket skall drivas affärsmässigt och lämna skälig ränta på anläggningskapitalet, hur skall man under sådana förhållanden ställa sig, då man har att avgöra dessa saker utan att vilja underskrida gränsen för en någorlunda normal ränta å det nedlagda kapitalet?

Jag tycker man borde taga under övervägande här i riksdagen att se sig litet själv i ansiktet, när man står och uttalar sina förkastelsesdomar över ett verks styrelse och över saker, som riksdagen säkerligen själv i mycket stor utsträckning har skulden till.

Herr Igel sade, att landsbygden inte kan ha dessa anläggningar kvar längre på grund av de stora utgifter, som jordbruket icke skulle kunna bära i längden. Ja, det är jag lika fullt övertygad om som herr Igel, och det är hela vattenfallsstyrelsen övertygad om; men man kan icke nå en tillfredsställande lösning av denna fråga enbart genom reducerade taxor då — jag upprepar det ännu en gång — utgifterna för själva den konsumerade kraften blott utgöra en blygsam mindre del av det hela, det övriga går till anläggningskostnad i form av amortering och räntor. I detta sammanhang vill jag nämna, att elektrifieringskommittén för närvarande har denna fråga under utredning i vidsträcktare bemärkelse än motionärerna se den, för att möjligen finna någon utväg till säkerställande av den redan utförda och en fortsatt utveckling av landsbygdens elektrifiering.

Då frågan ligger till så tycker jag att man borde bespara sig

åtminstone de hårdaste uttrycken, och framför allt insinuationer om att vattenfallsstyrelsen och dess högre tjänstemän på ett ohederligt sätt skulle lägga beslag på något av de dyrtidstillägg, som utgå. Jag vill på det bestämdaste tillbakavisa insinuationer som dessa, och jag tror, att när herr Johansson i Bro får se sitt eget yttrande i protokollet återgivet, är det mycket möjligt, att han själv tycker, att det varit bättre, om det aldrig varit sagt.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Vad själva motionen beträffar, herr talman, förefaller det mig naturligt, att den kommit fram, ty jag vet själv, hur hårt detta tryck är ute på landsbygden, men vad debatten här angår, må väl litet var ändå förstå, att icke lättar det någonting i de ekonomiska bördorna genom att stå här i kammaren och fälla hårda ord om en institution, som icke kan göra något åt saken, därför att den följer riksdagens direktiv.

Är det på det sättet, att det föreligger någon oegentlighet eller så, att en vattenfallsstyrelsens tjänsteman förfar oriktigt och icke är som han bör vara, då kan man vara alldeles säker på, att vattenfallsstyrelsen skulle vara tacksam för att få veta, vilken person det gäller och på vilket sätt den personen förgått sig.

Jag skulle vidare vilja rätta till ett uttryck av herr Johansson i Bro, som jag icke kan låta stå oemotsagt, nämligen då han säger, att vattenfallsstyrelsens tjänstemän uppträtt som entreprenörer och anlagt elektriska distributionsledningar. Det är åtminstone en sak, som jag icke har den bittersta aning om, och jag tvivlar på att det finnes någon tjänsteman, som verkligen uppträtt och byggt några sådana ledningar. Skulle det förhålla sig på det viset, att herr Johansson i Bro syftar på Älvkarlebyortens centralförening, där Älvkarleby kraftverks direktör har suttit med i styrelsen, så skall jag be att få rätta till en missuppfattning, som gått igen i pressen gång på gång under den senaste tiden. Det har nämligen talats om att vattenfallsstyrelsen skulle ha en representant i Älvkarlebyortens centralförening. Av det skrivsätt man använt har folk kunnat få den uppfattningen, att vattenfallsstyrelsen skulle ha utsett en av sina tjänstemän till representant i föreningens styrelse. Det förhåller sig inte alls på det sättet, utan när Älvkarlebyortens centralförening bildades, så ville man alliera med sig en sakkunnig person samt tillfrågade därför kraftverksdirektören Harder, om han ville gå in i styrelsen. Men på grund av instruktionen för statens tjänstemän gav kraftverksdirektören inte sitt medgivande, förrän han frågat vattenfallsstyrelsens chef. Och då skrev generaldirektören ett svar, i vilket han förklarade, att styrelsen för sin del inte lade något hinder i vägen för att Älvkarlebyortens elektriska distributionsförening valde kraftverksdirektören till ledamot av sin styrelse. Men därmed har väl inte vattenfallsstyrelsen fått någon representant i föreningens styrelse, så att den behöver svara för föreningens försyndelser. Det är emellertid mycket möjligt, att denna förening har utfört kraftanläggningar såväl i Västmanland som annorstädes, och i denna för- enings styrelse har som sagt kraftverksdirektören suttit under de senare åren. Det är sålunda en hel del missuppfattningar, skulle jag

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

vilja säga, som kommit fram här i debatten, men som verkligen borde hållas alldeles utanför riksdagens protokoll.

Då herr Johansson i Bro talade om tomgångsförluster, sade han, att det var på grund av ett samtal med en av vattenfallsstyrelsens ledamöter, som också är medlem av denna kammare — och det skulle väl vara undertecknad — som han fått en oriktig uppgift eller åtminstone en uppgift, stridande mot vattenfallsstyrelsens uppgifter. Det förhåller sig emellertid på det sättet, att tomgångsförlusterna vid de olika näten ställa sig något olika. Vid Trollhättanätet är tomgångsförlusten sålunda 45 %, vid Älvkarlebynätet 39 % och vid Motala kraftverk 37 % eller i medelal 40 % av det hela. Men det har även förekommit, att tomgångsförlusten, på grund av att transformatorerna varit felaktiga, eller andra orsaker, vid något tillfälle gått upp ända till mellan 70 och 80 %, och det var detta, som låg bakom mitt yttrande till herr Johansson i Bro. Om alltså detta kan inträffa i något enda fall, så hade dock herr Johansson i Bro icke behövt anse det såsom något normalt och taga det till stöd för en motion i riksdagen.

Emellertid skulle jag, herr talman, vilja säga, att med den känsla jag har för jordbruket i dess nuvarande läge, borde jag inte behöva i andra kammaren framhålla, att allt vad jag kan göra, det vill jag också göra för att stärka jordbrukets ekonomi genom att minska utgifterna för den elektriska kraft, som kraftverken leverera till jordbruket. Men då jag säger det, så ber jag att samtidigt få poängtera, att precis samma känsla finnes hos vattenfallsstyrelsen i dess helhet. Det är således raka motsatsen till vad herrarna tillvita vattenfallsstyrelsen, nämligen att den icke skulle vilja göra någonting. Vi ha gått mycket långt i tillmötesgående, ifråga om avgifterna för den elektriska strömmen, och då tycker jag verkligen inte, att det finns några skäl att uppträda som man gör här. Om vi nu emellertid låta denna debatt vara vad den varit samt försöka att fortfarande i fullt samförstånd arbeta på landsbygdens elektrifiering, så är jag säker på, att herrarna i sinom tid skola få se, att vattenfallsstyrelsen för visso har förståelse för landsbygden och även inser, att ju billigare kraften kan tillhandahållas, desto större blir kraftavsättningen, och det är detta, som bör vara vattenfallsstyrelsens mål liksom jordbrukets.

Det har sagts här i kammaren åtskilliga gånger, att de enskilda distributionsföretagen skulle leverera kraft till billigare pris än vattenfallsstyrelsen, och detta i så anmärkningsvärt hög grad, att angreppen skulle vara berättigade. Ja, jag sitter med i en kommitté, som utför en utredning om landsbygdens elektrifiering, och om de uppgifter, som vi kunnat införskaffa, icke äro alldeles felaktiga, så kan jag med trygghet i kammaren påstå, att de abonnenter av elektrisk energi, som ta kraften från statens vattenfallsverk, äro ofantligt mycket lyckligare ställda, genomsnittligt sett, än de abonnenter, som äro hänvisade till att köpa kraften från enskilda kraftföretag. Detta är vad de officiella siffrorna visa, i fall de nu äro riktiga. Det är mycket möjligt, att motionärerna och andra ha riktigare siffror.

Men min tro är, att de uppgifter, som här lämnats, grunda sig på ett eller annat speciellt fall, som inte har någon som helst betydelse i det stora hela i vårt land.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat giva ett uttryck åt den känsla och den stämning, som förefinnes inom vattenfallsstyrelsen för landsbygdens elektrifiering. Jag har velat betona, att vattenfallstyrelsen är besjälad av förståelse för det nuvarande ekonomiska läget på landsbygden samt att vattenfallsstyrelsen säkerligen kommer att göra allt vad i dess förmåga står för att bidra till en lättnad på detta område. Jag hoppas även, att det löfte, som herr kommunikationsministern gav lantmännen i kammaren, skall komma att lösa till ett gott samarbete, åtminstone mellan vattenfallsstyrelsen och kommunikationsministern, samt, hoppas jag, även längre ut i landet, och medföra lyckliga verkningar.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Herr **Laurén**: Herr talman! Det har sagts eller åtminstone antytts, att utskottet i sitt utlåtande skulle ha tagit vattenfallsstyrelsen i försvar. Jag tror, att när man säger eller tänker det, så har man bestämt inte läst utskottets utlåtande. I sista stycket på sidan 4 framhåller utskottet nödvändigheten av att vattenfallsstyrelsens kontrakt icke äro hemliga, såsom nu är fallet, att det klargöres, i vad mån det går åt ström till lantbruket, huru mycket lantbruket får betala för kraften och huru mycket industrien får betala. Utskottet anser, att man därigenom skulle kunna få bort den felaktiga uppfattningen, att lantbruket får betala betydligt mer för sin kraft än industrien för sin. Jag tror, att detta utskottets förslag har vida större betydelse än reservantens, ty han talar inte om annat än om att kraften blivit så dyr för lantbruket.

Herr Johanssons i Bro anförande har ju blivit bemött av herr Sjöblom, och jag skall därför icke närmare gå in på det. Men när herr Johansson i Bro säger, att strömpriset är orättvist med en taxa på respektive 10 och 25 öre, och när herr Igel säger, att utskottet inte bort tiga ihjäl, att jordbruket får betala 2 à 3 gånger så mycket som industrien, då måste jag verkligen uttala, att herrarna inte tycks ha reda på skillnaden mellan strömpris och strömpris. Storindustrien betalar visserligen lägre, då den tar kraften från de direkta linjerna. Men de som ta den ute på de sekundära linjerna, få sannoligen betala minst lika mycket som det nämnda priset. Låt oss tänka på en person i en stad. Staden är abonnent och kan därvidlag jämföras med landsbygdens distributionsföreningar. Staden lämnar kraft till lyse i hemmen, och därvid är taxan 30, 35 och 40 öre per kilowattimme, under det att lantbruket som sagt betalar 10 öre respektive 25 öre under spårtd.

Jag har här en tidning, i vilken jag för några dagar sedan såg en notis, som belyser denna sak. Det är en redogörelse för Rekarebygdens elektriska distributionsförening, och man får där veta, hur mycket strömmen i verkligheten kostar denna förening. Föreningen har tagit emot c:a 297,000 kilowattimmar och därför betalt till vattenfallsstyrelsen 28,842 kronor. Det gör således mellan 9 och

Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.

(Forts.)

10 öre per kilowattimme. Sedan har föreningen i sin tur sålt strömmen till sina andelsägare. Den har distribuerat ut c:a 155,000 kilowattimmar för en summa av omkring 36,000 kronor, d. v. s. mellan 24 och 25 öre per kilowattimme. Ledningsförlusterna ha uppgått till 35,2 %. Där föreligger således från en förening en verklig redogörelse för hur mycket strömmen kostar, och jag tror, att om herrarna taga reda på samma sak i respektive föreningar, och inte blanda ihop detta med anläggningskostnaderna och deras förräntning, så skola herrarna finna, att strömmen i själva verket inte är så dyr, som herrarna tro.

Herr Andersson i Storegården omtalade, att man i ett fall gjort en anläggning men inte kunnat skaffa mer än en enda lampa. Ja, då är det klart, att strömmen till den lampan blir dyr. Om herr Andersson hyr en våning här i Stockholm för hela året och bor där endast under riksdagstiden, så blir det också en dyr hyra för dessa månader om han på dem fördelar hela årshyran.

Herr Andersson i Storegården sade vidare, att vattenfallsstyrelsen borde betänka, att jordbruket i början inte kan förränta dessa anläggningskostnader. Ja, försök att göra upp ett kontrakt, enligt vilket man får betala ett mindre pris i början i avsikt att betala ett högre pris i framtiden, utan att på samma gång förbinda sig att betala detta högre pris: Ingen gör upp ett sådant kontrakt.

Jag har med dessa ord velat visa, att utskottet icke tagit vattenfallsstyrelsen i försvar, utan att utskottet tvärtom ställt sig på den ståndpunkten, att saken behöver undersökas och att taxorna böra klarläggas, så att misstron må komma bort. Men jag har på samma gång även velat betona, vad herrarna inte tycks lägga märke till, att kostnaden för strömmen är en sak och kostnaden för anläggningen en annan. Om det finnes två abonnenter i samma by och den ene bor 3 kilometer från centralstationen, den andre däremot 500 meter, så är det givet, att den, som har den längre ledningen, måste få vidkännas större kostnader i ränta och amortering för ledningen, även om han får själva strömmen för samma pris som den andre.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman, mina damer och herrar! Min gode vän herr Sjöblom hade, vad jag kunde finna, inte så synnerligen lätt att försvara vattenfallsstyrelsen. Jag har icke kunnat finna att han anfört några bärande skäl, utan det har endast varit några anmärkningar mot mig för uttalanden, som jag gjort i mitt förra anförande. Herr Sjöblom är dock så gammal i kammaren, att han kan bedöma saker och ting. Då torde han också hava förstått, att jag har fattat situationen riktigt, och att jag skilt på kostnad för strömförbrukning och anläggningskostnad. Jag har tydligt sagt i mitt förra anförande, att de kostnader, vi sålunda iklätt oss godviljigt, skola vi bära. Men då dessa äro stora, borde det väl inte vara för mycket, om vattenfallsstyrelsen sökte ändra taxorna, så att de bleve rättvisare.

Herr Sjöblom säger, att ingenjör Mogensen icke tillhör vattenfallsstyrelsen. Jag minns inte, att jag sagt, att han nu skulle göra det. Det torde kammarens ledamöter väl veta, att han nu inte gör, då tidningarna alltför väl vittnat därom. Men vi veta, att han tidigare tillhörde vattenfallsstyrelsen.

Vad så beträffar mitt angrepp på en av vattenfallsstyrelsens direktörer, ber jag få erinra därom, att jag i mitt anförande uppgav, att jag läst vad som stod i en tidning samt att jag inte själv visste, om det var riktigt. Det brukar dock inte vara någon rök utan eld, och det är dock ett faktum, såsom också herr Sjöblom har sagt, att direktör Harder tillhör Älvkarleby elektriska centralförenings styrelse eller förvaltningsutskott. Jag ber att få fråga kammarens ledamöter, om det är klokt eller riktigt, att en kraftverksdirektör tillhör en sådan förening. Det blir ju i alla fall en dubbelställning, som inte torde vara så synnerligen riktig.

Sedan hade jag frågat, vart konjunkturtillägget tager vägen, och om det vore riktigt, som tidningarna säga, kan man undra på, vart det tager vägen. Kanhända har någon del av detta tillägg gått till de stora provisioner, varom statsrevisorerna för en tid sedan talat, på hundratals tusen kronor, eller har det kanske gått till den gamla historien, som vi läste om i tidningarna något förut, då man köpte tillbaka ett kontrakt för 12 miljoner kronor? Jag är nu inte inne i saken själv, känner den blott genom tidningarna. De flesta av kammarens ledamöter känna den nog bättre än jag. Man frågar sig inför sådana siffror, om det inte hade varit möjligt att spara något så att man i stället kunde ha lättat något på jordbrukets strömtaxor.

Då jag är inne på detta ämne, ber jag få säga, att det verkligen finns tillfällen, då man kan sätta i fråga, huruvida vattenfallsstyrelsen ändå övervakar sina arbeten på ett klokt sätt. Jag skall bara anföra ett exempel. Jag undvek att göra det förut, då jag icke ville upptaga tiden därmed. I min hemort skulle en tertiärstation byggas. Linjeingenjören stakade ut platsen. Grunden lades, och man började bygga. Så kom en överingenjör från Stockholm. Han sade, att det hela var fel, varför flyttning var nödvändig, som också skedde, med påföljd att linjen måste brytas nära två kilometer, naturligtvis med stora kostnader. Så byggdes det. Då man fått upp nästan hälften av väggarna, befanns det, att byggmästaren förfarit felaktigt på något sätt, och så måste den åter rivas. Sedan skulle det åter byggas. På platsen lågo några karlar i många dagar, jag tror en vecka, och väntade på material. De lågo i gräset och hade icke något att göra. Folket frågade, om det inte var långsamt. De svarade: visst äro anelinpennor dyra, men det bär sig i alla fall att »skriva timmar». — När byggnaden så blev färdig en fredagskväll, försökte arbetarna få reda på byggmästaren. Denne fanns på orten men lit sig icke träffas, med påföljd, att arbetarna fingo uppehålla sig på platsen i flera dagar för att komma i tillfälle träffa honom och anmäla, att arbetet var färdigt. Under tiden skrevs det timmar. Jag frågar: Är det rätta sättet att sköta ett affärsdrivande verks ekonomi? Vore det inte klokare att försöka taga vara på de stora summor-

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.

(Forts.)

na som därigenom gå förlorade och i stället lätta trycket på lantbru-
ket genom billigare strömtaxor? Jag tror, det skulle bli till större
välsignelse.

Medan jag har ordet, vill jag beröra ännu en sak. Herr Sjöblom
säger, att vi borde låta detta vara detta och försöka gemensamt ar-
beta för att komma till ett gott resultat i denna fråga. Jag är den
förste att instämma i detta, och jag ber att få försäkra, att fastän
jag riktat några anmärkningar mot vattenfallsstyrelsen, vill jag
dock vara den förste att underlätta ett samarbete för uppnående av
goda beslut. Vi kunna här kanske tillämpa satsen: Den man äl-
skar, agar man. Och detta väl för att föra honom på riktiga vägar.
Jag önskar intet hellre, än att det måtte bli samförstånd mellan
landsbygdens befolkning och vattenfallsstyrelsen. Om så sker, för-
säkrar jag, att det förtroende, som tidigare funnits hos landsbyg-
dens befolkning för vattenfallsstyrelsen, skall återkomma och att
samarbetet skall bli trevligt såsom tidigare.

Herr Lindgren: Herr talman! Jag kan icke underlåta att åt-
minstone göra en rättelse av vad herr Laurén, utskottets ärade ord-
förande, sade, att mitt yrkande i reservationen icke är riktigt till-
kommet. Herr Laurén vet det lika bra som jag, att reservationsrätt
finnes, och den har jag använt mig av.

Utskottets ordförande försöker här söka ett stöd för den bris-
tande vilja som förelegat beslutets fattande; vidare har han påstått,
att det är en dubbelsägning vad jag i min reservation har anfört:
»Det synes mig även som om utskottsmajoriteten lagt allt för stor
vikt vid vattenfallsstyrelsens åberopande av de höga anläggnings-
kostnader, som distributionsanläggningarna dragit. Detta är ju ett
beklagligt faktum, men det kan ej enligt min mening på något vis
motivera att dessa företagare fördenskull skola betala högre energi-
kostnader än övriga.» Detta syftar på det diagram, som vatten-
fallsstyrelsen har upprättat. Detta diagram är missvisande. När
de upprättat kostnaderna för de enskilda ledningsnäten, så ha i dessa
ingått både kraftstation och ledningar, medan däremot i fråga om
ledningsnäten med de billigare avgifterna endast upptagits lednin-
garna. Detta diagram, som utskottets ärade ordförande möjligtvis
lägger till grund, är, såvitt jag kan förstå, missvisande.

Till herr kommunikationsministern vill jag frambara ett vörd-
samt tack för den välvilja, som han ägnat denna sak. Han gjorde
emellertid ett uttalande, att taxebestämningen bör överlämnas till
vattenfallsstyrelsen. Då styrelsen visat sig så benhård, är det då
inte riksdagens skyldighet att gripa in för att få rättelse?

Eftersom vi bland oss ha äran ha en ledamot av vattenfalls-
styrelsen, vill jag, då det här talats om räntabilitet, framställa en
fråga vad det är som skall förräntas. Är det stamlinjen mellan
Trollhättan och Västerås; är det inköp av »Elektrotermiska»; är
det omkostnaderna för Vänerens reglering? Skola dessa höga sum-
mor förräntas, då är det ej underligt, att det kan bli sådana belopp

som det blir. Mig synes som en nedskrivning av kostnaderna vore på sin plats.

Angående hur taxorna ställa sig ber jag få erinra följande. Vattenfallsstyrelsen har genom överdirektör Borgquist lämnat följande uppgifter rörande till styrelsens kraftverk anslutna dels landsbygdsföretag, dels industri och övriga förbrukare.

Ang. ändring i villkoren för leverans av kraft från statens kraftverk.

(Forts.)

	Landsbygden	Industrierna
Kontrakterade effektbelopp . . . kva	10—15,000	130,000
Energiförbrukning kvf.	15—20,000,000	500,000,000
Årliga utgifter till styrelsen . . . kr.	2,000,000	14,000,000
Häraf framgå		
Årskostnad per kva kr.	200—133	107
Pris per kilowattimme öre	13,4	2,8

Då man vet, att styrelsens taxor i allmänhet äro 10 resp. 25 öre pr kw, måste tydligen de högre kostnaderna för landsbygden ligga till grund för jämförelsen. Landsbygden får betala 200 kronor per kw mot industriens 107 kronor eller ungefär dubbelt så mycket. Landsbygdens energi kostar 13,4 öre mot industriens 2,8 öre eller cirka 5 gånger så mycket. Jag frågar, om det kan vara en rimlig proportion. Härvid är att märka, att landsbygden fått erlægga stora konjunkturtillägg, som ej varit ifrågasatta, när det gällde industrien. Varför skall landsbygden beskattas på industriens bekostnad? Om den i motionen omnämnda taxan — det är den taxa som Uddeholm tillämpar — tillämpades vid landsbygdsföretag, skulle dessa årligen betala

15,000 kva à 80 kr.	1,200,000 kr.
20,000,000 kvf. à 1/2 öre	100,000 »
	Summa 1,300,000 kr.

Denna summa skulle, fördelad på respektive förekommande effekt- och energibelopp, giva som resultat en styrelsens inkomst per kw av

$$\frac{1,300,000}{10,000} = 130 \text{ kr.}$$

eller ungefär 30 procent mera än vad industrien betalar samt $\frac{1,300,000}{15,000,000} = 8,7$ öre per kilowattimme eller ungefär 3 gånger

så mycket som industriens pris. Skulle ej dessa priser förefalla mera rimliga än de nuvarande? Den ifrågasatta taxeförändringen skulle minska kraftverkens inkomster från 16 till 15,3 miljoner per år under förutsättning att energiåtgången vore densamma. Detta torde emellertid ej bliva fallet. Som förut påvisats, kan energien genom tillämpning av en s. k. industritaxa komma till användning inom områden, där den nu är otillgänglig på grund av de höga priserna. Det torde dock inte kunna förutsättas, att förbrukningen inom den närmaste framtiden blir så stor, att denna skillnad i inkomsterna helt utjämnas. Mot detta sakförhållande måste man emellertid se de rabatteringar, som vattenfallsstyrelsen måst vidtaga för

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.*

(Forts.)

att lätta trycket på distributionsföretagen. Dessa rabatteringar hava uppgivits belöpa sig till 175,000 kronor för år 1922. Vad innebär en sådan rabattering affärsmässigt sett? Jo, ett klart och tydligt lämnat erkännande, att de debiterade prisen varit oskäligt höga!

Efter vilka grunder ha dessa rabatteringar verkställts? Jo, helt godtyckligt, sedan det visat sig, att en allmänt utbredd opinion framställt krav på lindrigare villkor. Den form, ett statens verk valt för att bereda lindring i olidliga förhållanden, är mycket olyckligt vald. Detta förefaller som en allmosa utdelad av en statens tjänsteman till allmänheten, vars tjänare i stället för herre han borde vara. Är det av sitt eget överflöd han delar med sig? Är det en del av de höga tantiemen till herrar vattenfallsdirektörer, som återgår i form av nådegåvor till landsbygdens ekonomiskt betryckta bebyggare? Är det kanske ett s. k. byte för att söka tysta till opinionen?

Om nu vattenfallsstyrelsens inkomster från landsbygdsföretagen skulle reduceras med en halv miljon kronor tills elektrifieringen hunnit populariseras i önskad omfattning, innebär detta en statsförlust? Nej, det innebär ett erkännande av felaktiga beräkningar på att okunniga landsbor kunna dragas vid näsan hur länge som helst, ett erkännande av att de inkomster som influtit varit oskäliga. Detta erkännande är redan givet i och med rabatteringen. Sveriges landsbefolkning fordrar sådan ändring av vattenfallsstyrelsens energitaxor, att dessa bliva ekonomiskt antagbara, att de möjliggöra utvidgad användning av den elektriska energien inom alla de områden, där elektriciteten, tillgänglig till ett måttligt pris, kan medverka till höjandet av det allmänna ekonomiska läget. Denna befolkning har de gångna åren vunnit sådan erfarenhet av de med elektrifieringen följande allmänna spörsmålen, att den mycket väl inser vilken taxetyyp som härvidlag är den förmånligaste för de önskade fördelarnas vinnande. Den fordrar därför en s. k. industritaxa i motionens syfte, ej en modifikation av den nuvarande efter en viss statstjänstemans godtycke. Om vattenfallsstyrelsen ej nu vill tillmötesgå dessa krav, som endast innebära rättvisa och lika behandling av alla landets invånare, så får styrelsen taga ansvaret på sig för de ekonomiska krascher bland sina abonnenter, som bliva en redan nu synbar följd av styrelsens byråkratiska feodalsystem, som riktar endast ett fåtal tjänstemän på förbrukarnas bekostnad, så länge dessa kunna betala.

Elektriciteten torde såsom kulturbärare spela samma viktiga roll som järnvägarna. Sveriges riksdag har bestämt sagt ifrån, att den vill ha ett ord med, när statsbanornas och därmed de privatas taxor bestämmas. Det kan därför ej anses förmåtet att begära, att riksdagen, då det gäller de elektriska taxorna, säger ifrån sin mening på ett sätt, som kommer vattenfallsstyrelsen att förstå, att den är ett statens verk, visserligen i en monopolställning, men med skyldigheter mot allmänheten och ej endast mot vissa medborgaregrupper och egna tjänstemän.

Jag kan i samband med detta icke underlåta att påpeka en sak. När man genomgår vattenfallsstyrelsens avlöningsstat, finner man,

att avlöningen till dessa direktörer utgår i form av tantiem. Fyra av dessa vattenfallsdirektörer hava tantiem. Månadslönen uppgår icke till mer än 875 kronor. Det ligger nära till hands att tro, att detta deras sätt att ställa sig avvisande mot en sänkning av taxorna är påverkat av deras ställning. I och med detsamma taxorna sänkas, komma lönerna att sjunka. Jag vill fråga: Är detta avlöningssystem riktigt? För min del tror jag det icke.

*Ang. ändring
i villkoren
för leverans
av kraft från
statens kraft-
verk.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 101 ja mot 31 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om meddelande av vissa bestämmelser rörande elektriska anläggningar för belysning eller kraftöverföring; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag till sjökartverket biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 8.

Vidare föredrogs vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande att träffa förlikning med strandägare vid Göta älv rörande kronan tillkommande rätt till uppdämning av älvens vatten; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1923—1924 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; samt

sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående visst undantag för budgetåret 1923—1924 från föreskrifterna i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, ävensom i ämnet väckta motioner.

Utskottens i nämnda utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 9.

*Ang.
vissa inrikes
postavgifter.*

Slutligen föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter; och yttrade därvid:

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande, som enligt mitt förmenande är fullkomligt orimligt. Det säges i utskottets utlåtande, att utskottet inhämtat, att frågan om postavgifterna för tidningsabonnement är föremål för en undersökning inom generalpoststyrelsen, vilken undersökning har ansetts böra föregå den utredning, som härvidlag skulle komma att göras. Utskottet förutsätter, säges det, att den anmärkningsvärda brist, som ifrågavarande verksamhetsgren uppvisar, vid denna utredning särskilt beaktas. Generalpoststyrelsen har nämligen gjort en »undersökning», av vilken det skulle framgå, att postverket på tidningsförsändelserna förlorar årligen cirka 7 miljoner kronor. Och då man utgår från den synnerligen egendomliga affärsprincipen, att varje avdelning av ett affärsdrivande verk, alltså i detta fall postverkets tidningsavdelning, skall betala sig själv, så måste, anser man, avgifterna för tidningarnas postbefordran ovillkorligen i synnerligen hög grad höjas. Nu har tydligen utskottet i detta avseende också gått med på denna princip fastslående, i vart fall såvitt man kan döma av dess uttalande här.

Jag måste emellertid rent principiellt inlägga en gensaga mot ett dylikt betraktelsesätt. Ty det är alldeles klart, att om man slår fast den principen, att i ett affärsdrivande verk med t. ex. 20 olika avdelningar, varje liten avdelning skall betala sig själv, så blir konsekvensen exempelvis — jag tar bara detta lilla fall — att man aldrig kan starta några nya avdelningar, ty de kunna ju knappast någonsin betala sig själva från *första början*. Eljest är det en vanlig och sund affärsprincip att se på resultatet i ett verk eller en affär *såsom helhet*, så mycket riktigare som det kan vara nödvändigt att man har en massa avdelningar, som gå med förlust, om man lösrycker dem och ser på deras resultat taget för sig självt, men som inte desto mindre äro nödvändiga med hänsyn till verket i dess hel-

het. Det förefaller mig, att så borde också frågan ligga till vis å vis tidningsabonnemang i postverket.

Nu måste man emellertid fråga, vad generalpoststyrelsen gjort för undersökning, som visar ett så underbart resultat som ca 7 miljoner förlust. Vad för principer ligga till grund för den? Hur har generalpoststyrelsen t. ex. kunnat skilja på kostnaderna för befordran av, låt oss säga, en tidning, på vilken det prenumereras en gång för alla eller genom årsabonnemang, och en tidning, på vilken det prenumereras så, att den skall skickas i korsbandsförsändelse i t. ex. 100 exemplar? Hur har generalpoststyrelsen kunnat skilja på kostnaderna för befordran av tidningar och för befordran av brev i samma postkupé och till samma station? Jag kan icke finna annat än att saken är så invecklad, att man i högsta grad har anledning mistro den undersökning, som lämnar till resultat, att tidningsavdelningen skulle gå med 7 miljoner kronors förlust. Det är ännu en gång principiellt oriktigt att lägga ett dylikt betraktelsesätt till grund för skötseln av ett affärsdrivande verk, och praktiskt tror jag icke, att man så noggrant kan skilja på inkomster och utgifter för skilda avdelningar, att man kan lägga upp de strikta resultat, som generalpoststyrelsen väl gör anspråk på att ha gjort i denna fråga.

Jag kunde dock måhända förstå dessa synpunkter, om postverket vore ett fattigt verk och posten gått med förlust, men nu är det känt, att posten lämnar 50 procent på det inom dess verksamhet investerade kapitalet. Om man under dylika förhållanden driver den meningen, att man partout måste höja avgifterna, eller en viss del av dem, kan jag icke finna annat än att vi under denna demokratiska egid kommit till den mest vidriga form av *statskapitalism*, till den rena uppskörtningen utan hänsyn till allmänhetens intressen.

Vi ha här i Stockholm bland ekonomicheferna i stockholmspressen en sammanslutning, som, ärligt talat, ingående diskuterat denna fråga och låtit göra en undersökning av hur det verkar med postabonnemang för tidningspressen i olika avseenden. Jag skall tillåta mig att, för att kammarens ledamöter skola få se, hur uppåt vägarna de nuvarande bestämmelserna äro, som för övrigt härstamma från 1899, och följaktligen hur nödvändigt det är, att en ändring kommer till stånd, och en nedsättning av avgifterna för postbefordran av tidningar, redogöra för denna undersökning. Jag vill förutskicka, att den gäller icke enbart stockholmspressen, utan den gäller framför allt en del av lansortspresen, som faktiskt också blir i hög grad lidande, sådana nu förhållandena äro.

Det heter i undersökningen: »Hur olämplig och orättvis den nuvarande postavgiften är framgår av följande exempel:

En tidning i Stockholm abonnerar på t. ex. 200 ex. åt en av sina försäljare i t. ex. Ludvika. Abonnemangavgiften härför erlägges å Stockholm I, Tidningsavdelningen. Sedan emballerar tidningen själv dagligen de 200 exemplaren och transporterar dem till postkupéen.» — Man får nämligen lämna tidningar till postkupé och behöver icke låta dem gå till postkontor. — »I Ludvika avhämtas tidningssäcken vid postkupén av adressaten, som antingen själv be-

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

Ang.
rissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

håller samtliga exemplar eller, om flera försäljare finnas på platsen, fördelar exemplaren bland dessa.

I Ludvika har samma tidning dessutom 200 enskilda abonnenter. Var och en av dessa 200 abonnenter har varit inne på postkontoret i Ludvika och verkställt prenumerationen. Abonnemangsavgiften för dessa 200 exemplar har sålunda inbetalts i 200 olika poster och 200 kvitton avlämnats. De 200 avgifterna måste bokföras och redovisas till utgivaren. I Stockholm måste Centralpostkontorets Tidningsavdelning varje dag räkna upp de 200 exemplaren, bunta och sortera dem samt transporterera dem till postkupén. Efter ankomsten till Ludvika måste exemplaren transporteras till postkontoret, där de skola räknas och påskrivnas adresser. Slutligen måste exemplaren genom brevbäraren utdelas till de 200 abonnenterna. Skulle upplagan vara för liten, måste reklamation avlätas till Stockholm I, Tidningsavdelningen, som underrättar tidningen, varifrån de felande exemplaren sändas via Tidningsavdelningen till Ludvika.

Som synes är arbetet i båda dessa fall synnerligen olika betungande för postverket. Trots detta måste tidningen i båda fallen betala samma postavgift. Ja, i själva verket blir tidningens kostnad högre i första fallet.»

Men kan man säga, att det är rim och reson i en ordning, som arbetar på dylikt sätt?

Det heter vidare: »Det torde vara uppenbart, att det är samma arbete att bokföra ett abonnemang, som gäller ett enda exemplar av en tidning, och ett abonnemang, som omfattar 10, 100 eller 1,000 exemplar av en och samma tidning. Och vad tidningsexemplarets beställande beträffar torde det väl kräva samma tid att rekvirera 1 ex. som 10, 100 eller 1,000 ex. Vid sådant förhållande måste det anses orättvist, att en tidning skall vid de kommissionärsabonnemang, som den själv eller dess ombud Svenska Pressbyrån verkställer å utgivningsortens postkontor och som kunna omfatta 8,000—10,000 ex., behöva erlägga 8,000—10,000 st. sådana delbelopp av förskrivningsavgiften.»

Om man vidare tittar å en del andra saker, skall man finna, att i förskrivningsavgiften ingår ett delbelopp av 4 procent å utgivaren tillkommande prenumeraionsavgift, en bestämmelse, som fullständigt bör omarbetas. »Postverket torde väl näppeligen», såsom det vidare heter i undersökningen, »kunna påstå, att det för redovisningen för en å ett postkontor erlagd prenumeraionsavgift av t. ex. 36 kronor skall vara mer berättigat till 4 procents provision än för redovisningen för ett till viss adressat *per postanvisning* avsänt belopp av samma storlek. I förra fallet utgör postverkets ersättning 4 procent å abonnemangsavgiften minus postavgiften, d. v. s. cirka 1 kr. 10 öre under det att postverket åtager sig att redovisa ett postanvisningsbelopp av 36 kronor för ett postporto av endast 30 öre. Om en försäljare å ett postkontor abonnerar å t. ex. 25 ex. av en tidning med ett prenumeraionspris av t. ex. 36 kronor, och härför alltså inbetalar 900 kronor, utgör postverkets ersättning för redovisningen av detta belopp till utgivaren 27 kronor 50 öre. Samma summa får emellertid

sändas per postanvisning från en plats till en annan för endast 80 öre. Postverkets arbete kan näppeligen anses mer betungande i ena fallet än i det andra.

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

Ännu orimligare blir förhållandet vid ovannämnda kommissionärsabonnemang, då för ett å utgivningsorten verkställt abonnemang å t. ex. 10,000 ex., därvid icke ens prenumerationsavgiften erlägges utan endast en skuldförbindelse å denna, vilken efter några dagar återlämnas till tidningen, 10,000 st. redovisningsprovisioner måste erläggas — alltså under ett år över 10,000 kronor — för en redovisning, som icke ens äger rum. Att en ändring härutinnan är nödvändig torde vara uppenbart.»

Om jag går till andra avdelningar, skall man finna, att samma vanvett, som gör sig gällande för de principer, som ligga till grund för bestämmelserna om tidningsabonnemang, även där göra sig gällande. Och jag är fullständigt övertygad om, att om tidningsvärlden i landet i detalj hade satt sig in i, hur denna sak verkar, vartill man fått möjlighet genom den utredning, som gjorts genom de två skickligaste distribuenterna i Stockholmspressen, Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter, skulle den ha reagerat så, att generalpoststyrelsen icke på lång tid kunnat komma med sina något underbara undersökningar, hur tidningarnas befodringsavgifter skola beräknas.

Jag skall ej trötta längre, herr talman, ty det finnes massor av exempel, alla pekande i samma riktning. Jag har velat anföra detta som bevis för, hur orimligt det är, då utskottet uttalar sig för, att man vid den utredning, som man nu äntligen bekvämat sig till att vilja företaga, sedan nuvarande principer gällt från år 1899, under vilken tid förhållandena för tidningarna ändrats i stor utsträckning, skall se till att man av tidningarna, d. v. s. prenumeranterna, kan taga ut ytterligare 7 miljoner kronor per år. Ty resultatet av högre taxa å postbefordran blir, att man omöjliggör för ett stort antal människor att prenumerera på tidningar. Det är nämligen icke över tidningarna, som detta kommer att gå ut, utan över prenumeranterna, ty tidningarna tvingas, så snart avgifterna avsevärt höjas, att lägga på detta på prenumerationsavgifterna. Och jag undrar, ärade kammarledamöter, om det kan vara att tillgodose ett berättigat intresse att i dessa tider vidtaga en sådan åtgärd, till på köpet inom ett verk, vilket som sagt förut lämnar 50 procent på det investerade kapitalet, att där vidtaga en åtgärd, som gör, att folk *icke kan* prenumerera på tidningar. Jag kan ej tänka mig, att så är fallet, och måste för den skull anse riktigt att till protokollet få antecknade dessa synpunkter. Jag tror, att om bevillningsutskottet haft denna utredning i sin hand och gjort klart för sig, hur saken ligger till, då hade utskottet icke sett den så ensidigt, som generalpoststyrelsen gör, och ej kommit med ett sådant uttalande.

Då nu en utredning skall komma till stånd, måste jag uttala den bestämda förväntan, att denna utredning bedrives efter klart fastställda riktlinjer och framför allt sker under medverkan av pressen själv, en medverkan, som bör vara så allsidig, att de olika grupper inom pressen, som ha sinsemellan olika intressen, därvid represente-

Ang.
vissa inrikes
postavgifter.
(Forts.)

ras, å ena sidan stockholmspressen, som har motsatta intressen mot landsortspressen, å andra sidan även landsortspressen, å ena sidan arbetarpressen och å andra sidan den borgerliga pressen, vilka två grupper ha delvis olika intressen.

Jag har som sagt velat uttala detta, och jag hoppas, att den oeffterrättlighety, som nu råder, icke kommer att fortgå.

Herr Röing: Herr talman! Jag är tacksam för, att den siste ärade talaren genom sitt anförande givit anledning till, att till dagens protokoll ett par uttalanden göras, vilka jag livligt hoppas komma att föranleda att en sådan missuppfattning om utskottets uttalande icke kommer att göra sig gällande på annat håll, som den herr Kilbom uppenbarligen råkat ut för.

Herr Kilbom har uppfattat utskottets motivering på så sätt, som om utskottet uttalat, att utskottet anser, att varje gren inom postverket bör genom de av riksdagen beslutade postavgifterna bära sig.

I enlighet därmed bör riksdagen höja de nu utgående avgifterna för postbefordran av tidningar så mycket, att förlusten å denna postbefordran av tidningar, som nu beräknas uppgå till 7 å 8 miljoner kronor, skulle bli täckt. Hade jag, när jag deltog i detta ärendes behandling i utskottet, ansett, att man kunde läsa ut ett sådant uttalande ur motiveringen, så hade jag, herr Kilbom, reserverat mig mot utskottets motivering, emedan jag i stort sett delar den uppfattning, som herr Kilbom uttalat. Och jag hoppas — det ber jag, herr talman, att få antecknat till dagens protokoll — att vår tids riksdagsmän skola inse, huru rätt gångna generationers folkrepresentanter handlade, då de beaktade, att pressen utförde ett kulturarbete och därför fastställde synnerligen låga postavgifter för tidningsbefordran, fränsett det ekonomiska resultatet.

Jag hoppas, att då den nu igångsatta utredningen en gång blir färdig — och herr Kilbom har genom sitt anförande visat, huru behöflig en utredning är — den riksdag, som den gången kommer att bestämma postavgifterna, icke tager hänsyn till sådana synpunkter, som att de olika verksamhetsgrenarna inom postverket skola var för sig betala sig, samt att avgifterna för tidningars postbefordran skola sättas så högt, att på denna gren av postverkets verksamhet icke brist skall uppstå.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för pensionsförsäkringens genomförande m. m.;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss

ändring i grunderna för förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 79, i anledning av första kammarens återremiss av statsutskottets utlåtande nr 61 angående väckta motioner om rätt för lektorn vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm A. O. Gallander att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring vid tekniska elementarskolan i Örebro;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om förhöjda tullsatser för färska päron och äpplen;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skatt för hundar, ävensom i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Johansson</i> i Brånalt	under 3 dagar fr. o. m. den 30 april,	
»	<i>Olsson</i> i Mora	» 4 » »	» 1 maj.
»	<i>Jensen</i>	» 2 » »	» 30 april,
»	<i>Andersson</i> i Höör	» 2 » »	» 30 »
»	<i>Ernfors</i>	» 4 » »	» 29 »
»	<i>Karlsson</i> i Gasabäck	» 3 » »	» 30 »
»	<i>Norman</i>	» 5 » »	» 30 »
»	<i>Dahlén</i>	» 4 » »	» 29 »
»	<i>Herou</i>	» 3 » »	» 29 »
»	<i>Lindqvist</i> i Halmstad	» 3 » »	» 30 »
»	<i>Hermelin</i>	» 4 » »	» 29 »
»	<i>Jeppsson</i>	» 4 » »	» 29 »
»	<i>Gustafson</i> i Vimmerby	» 7 » »	» 29 »
»	<i>Strindlund</i>	» 3 » »	» 30 » och
»	<i>Bärg</i> i Katrineholm	» 3 » »	» 30 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.